

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
COĞRAFYA BÖLÜMÜ

FATSA'DA BALIKÇILIK FAALİYETLERİ

Tez Yöneticisi

Yrd.Doç.Dr. Zeki KODAY

Hazırlayan

Denizhan ÖZCAN

Kabul edilmiştir

2.6.06.1998

Özcan

ERZURUM-1998

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	1
GİRİŞ	2
I. Araştırmanın Amacı ve Metodu	2
1. BÖLÜM	
FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	5
1.1. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ	5
1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ	7
1.2.1. Sıcaklık	7
1.2.2. Yağış	9
2. BÖLÜM	
2. FATSADA BALIKÇILIĞA ETKİ EDEN DOĞAL VE BEŞERİ FAKTÖRLER	12
2.1. Doğal Faktörler	12
2.1.1. Denizsuyu Sıcaklığı	12
2.1.2. Rüzgarlar	14
2.1.3. Sisler	15
2.2. Beşeri ve Ekonomik Faktörler	16
2.2.1. Nüfus ve Yerleşme Özellikleri	16
2.2.1.1 Yerleşme	19
2.2.2. Ekonomik Faktörler	20
2.2.3. Ulaşım Durumu	22
2.2.4. Balıkçıların Eğitim Düzeyi	24
3. BÖLÜM	
FATSADA BALIKÇILIK FALİYETLERİ VE ORGANİZASYONU	26
3.1. Avlanan Balık Türü	26
3.2. Balık Avlama Dönemleri	28
3.3. Av Araç ve Gereçleri	31
3.3.a. Çevirme Ağları	32
3.3.b. Sürütme Ağları	32

3.3.c. Dip Ağları	32
3.3.d. Salma Yada Bırakma Ağları	32
3.4. Balıkçı Barınakları	34
3.5. Fatsada Balıkçı Kooperatifleri ve Kredi Durumu	36
3.5.1. Kredi Durumu	36
3.5.1.a. Çevirme Kredisi	36
3.5.1.b. Pazarlama Kredisi	36
3.5.1.c. Donatma Kredileri	36
3.5.1.d. Yapı ve Tesis Kredisi	36
3.5.2. Balıkçı Kooperatifleri	37
3.6. Fatsada Balık Üretimi, Tüketimi ve Pazarlanması	39
3.6.1. Balık Üretimi	39
3.6.2. Balık Tüketimi	40
3.6.3. Balığın Pazarlanması	40
4. BÖLÜM : TATLI SU BALIKÇILIĞI	43
FATSADA KÜLTÜR BALIKÇILIĞI	44
Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri	46
SONUÇ	48
Yararlanılan Kaynaklar	50
Tablolar Listesi	52
Fotoğraflar Listesi	53

ÖNSÖZ

Araştırma konumu, Karadeniz Bölgesinin, Orta Karadeniz bölümünde yer alan Ordu iline bağlı Fatsa ilçesinin balıkçılık faaliyetleri oluşturmaktadır.

Bilindiği gibi, bugün denizleri yakın olan ve deniz ürünlerinden faydalanan ülkelerin nüfuslarının büyük büyüme, su ürünleriyle beslenmektedir. Son yıllarda beyaz etin insan sağlığına olan yararının anlaşılması, su ürünlerine olan talebin çok fazla artması sonucunu doğurmuştur. Böylece balıkçılık faaliyetleri hem bölge, hemde ülke ekonomisine katkıda bulunan ekonomik bir sektör haline dönüşmektedir. Balıkçılık faaliyetleri ve sonuçlarını, ülkemiz açısından ele aldığımızda, denize açık olan bölgelerimizdeki nüfusun bir bölümünün su ürünlerinden yararlandığını görmekteyiz. Türkiye'nin yıllık balık üretiminin % 80'lik bir bölümü Karadenizden elde edilmektedir.

Araştırma sahasında, alım gücü olan nüfusun çoğu beyaz et diye nitelendirilen, balığı tercih etmektedir. Ancak, balıkçılık konusunda son derece dikkat edilmesi gereken konular ve sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlar sadece Fatsa için geçerli olmayıp, su ürünleri faaliyetlerinin olduğu her yerde var olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla, bu sorunları dile getirmek, çözüm yolları üretmek, gerekli tedbirleri almak ve böylece su ürünlerinin gelişmesini sağlayarak ülke ekonomisine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Tez çalışmamda her türlü yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Zeki KODAY'a en samimi duygularıyla teşekkürü bir borç bilirim.

Gerek anket sorularına cevap alınmasında, gerek balıkçılarla ilgili yeni bilgilerin elde edilmesinde yardımcı olan İlçe Tarım Müdürlüğü yetkililerine her türlü yardımlarından dolayı teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

1. AMAÇ VE METOD

Eldeki çalışma bir bitirme tezidir. Araştırmanın esas amacı; Fatsa'daki balıkçılık faaliyetlerinin doğal ve beşeri yönlerini incelemek balıkçılık faaliyetlerinin geri kalmasının nedenlerini ortaya koymak, bu geri kalıştaki nedenleri belirlemek ve bunlara karşı alınması gereken tedbirleri tesbit etmektir. Ayrıca balıkçılığın şehre kazandırdığı özellikler ve şehir nüfusun üzerinde yapmış olduğu etkiyi ortaya koymaktır. Bu amaçla ilave olarak çevrenin potansiyel su ürünleri kaynaklarının tanıtımının yapılması amaçlanmıştır.

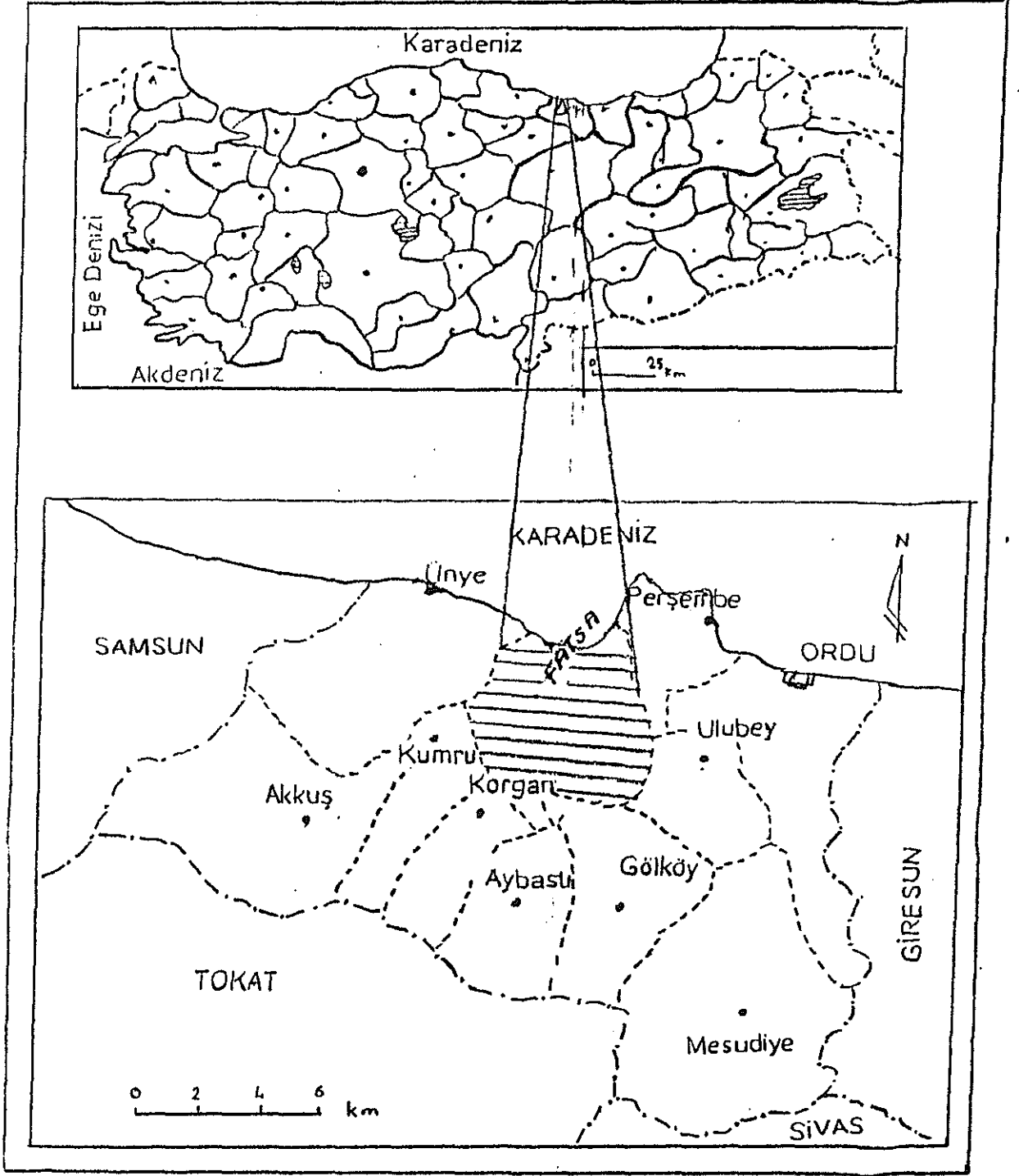
Bu çalışma ile yenenin beşeri ve ekonomik kaynakları ile balıkçılık faaliyetleri arasında nasıl bir ilişki bulunduğu ve aynı zamanda da doğal çevre faktörlerinin bu faaliyet üzerinde nasıl bir etkisinin olduğu izah edilmeye çalışılacaktır. Gerçektende bu tür sorunları tesbit etmeden, sorunlara çözüm yolları bulmadan yapılacak olan kalkınma planlarının amaca uygun olacağı kanaatinde değiliz. Bu nedenle coğrafi esaslara dayanarak balıkçılık faaliyetlerinin yeniden düzenlenerek organize edilmesi ve balıkçılık sorunlarının çözümüne yönelik bazı önerilerin getirilmesi araştırmanın temel amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Bugün bir çok ülkede, su ürünlerinden ve özellikle de deniz balıkçılığında en iyi şekilde yararlanılmakta ve bunun sonucunda ülke ekonomisine ve gerekse bulunduğu bölge ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Yurdumuzda balıkçılık organizasyonu tam anlamıyla gerçekleşmemektedir. Çünkü var olan potansiyel ürünlerin, bilinçli olarak kullanılmadığı ve değerlendirilmediğini görmekteyiz. Dolayısıyla sorunların bilinmemesi, alınması gereken tedbirlerin zamanında ve yeterli düzeyde alınmaması, bilinçsizce yapılan müdahaleler sonucunda sorunların giderek büyümesine neden olmaktadır. Genel olarak amaçlarını belirttiğimiz bu araştırmanın sonuçlarının Fatsa'daki balıkçılık faaliyetlerine yapılacak yatırım ve müdahalenin olumlu yönde olacağı umudunu taşımaktayız.

Yapmış olduğumuz çalışma bir kaç aşamda gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, araştırma sahamızı ilgilendiren basılı kaynaklar ve dökümanlar gözden geçirilmiş, bu konuda hazırlanmış bütün verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak bu aşamada, çalışma sahamız ve konumuzla ilgili çok az sayıda yayın bulunduğu dikkatimizi çekmiştir. Konuyla ilgili yayınlanmış eserlerin yetersiz oluşu nedeniyle, coğrafya ilminin temel araştırma metodlarından biri olan yerinde gözlem metoduna başvurulmuştur. Bu aşamadaki en önemli veri kaynağı ise, balıkçılarla yapılan anket ve mülakatlar oluşturmaktadır. Zaten çalışmanın en yorucu kısmını da bu aşama teşkil etmiştir.

Kuşkusuz, sahamızla ilgili azda olsa daha önce yapılmış ve yayınlanmış dökümanter verilerden de yararlanılmıştır. Bunlar arasında, Devlet İstatistik Enstitüsü verileri ve ORDU metoroloji istasyonu verilerinden yararlanılmıştır. Dökümanter veriler bu yollarla sağlandıktan sonra, coğrafya ilminin temel düşünce ilkelerinden olan dağılım, bağlantı ve nedensellik ilkeleri ile ifade tekniklerine bağlı kalınarak, mezuniyet tezi araştırması tamamlanmıştır.

Şekil : Araştırma Şahası'nın Lokasyon Haritası

1. FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1 JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahamızı oluşturan Ordu iline bağlı Fatsa ilçesi, Kuzey Anadolu kıvrım kuşağının kuzeydoğu kesiminde yer almaktadır. Bölgenin yapısı Üst Kratese Alt Tersiyer yaşlarında volkanik ve plütonik kayalardan oluşmuştur. Volkanik kayalar genellikle denizaltı volkanizması oluşuklarıdır. Bunların çoğu koyu renkli andezitler, bazaltlar ve desitlerdir. Denizaltı volkanizmasının durgun olduğu zamanlarda volkanik temel üzerine kumtaşı, kireçtaşı vb. materyaller çökelmiştir. ¹

Yöredeki mesozoik formasyonları Üst Kretase yaşlı riyolitik, andezitik lavlar ve proklastikler ile fliş serisi oluşturmaktadır.

Araştırma bölgemiz güneyden kuzeye doğru akan Elekçi, Bolaman, Ilica suları tarafından derince yarılmış fazla eğimli engebeli bir topoğrafik görünüm çizmektedir.

Yöredeki jeomorfolojik birimlerin belirlenmesinde, jeolojik yapının yanısıra tektonik ve östatik hareketler de etkili olmuştur. Bölgenin bugünkü jeomorfolojik görünümü büyük ölçüde Alp orojenezi ve Post-Alpin hareketlerle belirlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. ² Araştırma sahasında sık bir akarsu ağının mevcut olması, arazinin dar bir şekilde yarılmaya neden olmuştur. Bununla birlikte, sahadaki jeolojik yapısını özeliği ve farklı dirençte ki kayaların varlığı da tepelik görünüm ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Çünkü volkanik tuf, kireçtaşı, çamurtaşı, kil ve marn Formasyonları kolaylıkla aşınmış, volkanik kayalardan oluşan sert kütleler ise aşınmaya karşı direnç gösterdiklerinden yüksekte kalmış ve tepelik görünüm ortaya çıkmıştır. ³

Sahamızın içerisinde yer aldığı Doğu Karadeniz bölümü Eosen sonu ile Oligosen'de şiddetli hareketleremaruz kalmıştır. Bu orojenik hareketleri

¹ - İlhan, E. 1976 Türkiye Jeolojisi ODTÜ Mühendislik Yay. No: 51 Ankara s.83.85

² - Ardel. A. 1963 "Samsun-Hopa Arasındaiki Kıyı bölgesinde Coğrafi Müşahadeleri"İst. Üniv. Coğ. Enst. Derg. Cilt 7 sayı 13 İstanbul s.37 39

³ - Zaman m. 1993 Tonya İlçe merkezinin Coğrafi Etüdü Atatürk Üniv. Sosyal Bil. Enst. Coğ. Ana Bil. dalı Yüksek Lisans Tezi Erzurum, s.9

takiben başlayan aşınma, muhtemelen Neojende bölgeyi peneplen haline getirmiştir. Neojen sonunda ise arazi bütünü ile yükselmiştir.⁴

Araştırma sahasının jeomorfolojik bakımdan şekillenmesinde en fazla öneme sahip olan akarsulardır. Karadeniz Bölgesindeki bütün akarsularda olduğu gibi yöremizdeki akarsu şebekesi de Neojen sonunda bölgenin bütünü ile yükselmesinin ardından gençleşmiştir. Kuaterner esnasında taban seviyesinin bir kaç defa alçalması kazma faaliyetini artırmış, yükselme esnasında ise meydana gelen birikme olayları birbirini takip etmiştir.¹

Bölgede ilk akarsu şebekesi kurulduktan sonra, Neojen sonundaki gelişme ile denge profiline kavuşmak için yataklarını derine doğru aşındırmışlardır. Ayrıca bölgede eğimin fazla olması dar ve derin vadilerin oluşmasında önemli rol oynamıştır.

⁴ - Ardel, A. 1963 a.g.m. .s.39

¹ - Ardel, A. 1963. a.g,m. s. 39

1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahamızda iklim özellikleri incelenirken, 1931 yılından beri rasat yapmakta olan Odrü Meteroliji İstasyonu verilerinden yararlanılmıştır. Bu istasyon deniz seviyesinden 4 m yükseklikte yer almaktadır.

İKLİM ELAMANLARI

1.2.1.Sıcaklık

Ordu Meteoroloji İstasyonunun 16 yıllık (1980-1995) verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık 13.7 °C dir. Ancak sıcaklığın her 100 m'de ortalama 0.5 °C azaldığı dikkate alınırsa bu verilerin daha çok global bir değer taşıdığı ortaya konulabilir. ¹ Çünkü istasyon deniz seviyesinde yer almaktadır ve yöre oldukça engebeli bir yapı göstermektedir.

Araştırma sahamızın ortalama sıcaklık değerlerine bakıldığında aylara göre farklılıklar göstermesine rağmen, sıcaklık hiçbir ay 0 °C'nin altına düşmemektedir. Sahada en düşük ortalama sıcaklık 5 °C ile Şubat ayında görülmektedir. Bu aydan sonra sıcaklık Ağustos ayına kadar devamlı artmakta ve bu ayda 22.1 °C ile en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Bu aydan sonra azalmaya başlayan sıcaklıklar Ocak ayında 6.5 °C'ye kadar inmektedir. Yine yaz aylarının ortalama sıcaklığı 21.8 °C iken kış aylarının ortalama sıcaklığı 6.8 °C'dir. Nitekim yörede en soğuk ay la en sıcak ay arasındaki ortalama sıcaklık farkı 16.8 °C'dir. Bu değer bölgede yıllık amplitüd deniz tesislerinden dolayı fazla olmadığını göstermektedir.

¹ -Zaman. M. 1993. Tonya İlçe Merkezinin Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniv. Sosyal Bil. Enst. Coğ. Ana. Bil. Dalı Yüksek Lisans Tezi. Erzurum.s. 12

Tablo 1 ORDU Meteoroloji İstasyonuna Ait Sıcaklık Değerleri (1980-1995)

Sıcaklık Değ. (°C)	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	YILLIK
Yıllık Ort. Sıcaklık	6.5	6.7	7.7	11.3	15.3	17.8	22.2	22.1	19.0	15.3	11.7	8.9	13.7
Ort. Yüksek Sıcaklık	10.5	10.8	11.5	15.1	18.6	23.4	25.8	26.1	23.7	19.6	16.1	12.8	17.8
Ort. Düşük Sıcaklık	3.4	3.8	4.8	8.1	12.0	15.9	18.4	18.8	16.1	12.2	8.5	5.6	10.6
En Yüksek Sıcaklık	23.4	28.3	29.0	32.9	31.4	34.0	34.7	31.6	31.8	33.0	32.4	25.5	34.7
En Düşük Sıcaklık	-7.2	-6.7	-4.7	-0.4	3.4	8.4	12.6	13.0	8.2	2.5	-0.4	-2.6	-7.2

Kaynak : O.D.M.İ Genel Müdürlüğü Verilerinden

Ortalama yüksek sıcaklıkların yıl içindeki gidişine bakıldığında ortalama değerlerde olduğu gibi sıcaklıklar Şubat (10.5 °C) ayından Ağustos (26.1) ayına kadar devamlı artmakta, bu aydan sonra ise yavaş yavaş azalmaktadır. Yıllık ortalama sıcaklık değeri ise 13.7 °C dir. Ortalama düşük sıcaklıkların aylara göre gidişi ele alındığında ise sadece Ocak (3.4) ayında en düşük değere rastlanır. Uzun yıllar yapılan rasat sonuçlarına göre ise en yüksek sıcaklık derecesi 1974 yılında 34.7 °C olarak Temmuz ayında ölçülmüştür. En düşük sıcaklık ise 1964 yılında -7.2 °C olarak Ocak ayında kaydedilmiştir. Buna karşılık minimum değerlere bakıldığında Nisan ile Ekim arasındaki yedi ay hariç sıcaklığın 0 °C'nin altında olduğu görülmektedir. 1980-1995 yıllarına ait rasatlarda yıl içerisinde en düşük mutlak minimum değer -6.7 °C olarak Şubat ayında ölçülmüştür.

Araştırma sahamızda Kasım ayından itibaren görülmeye başlayan don olayları Mart ayının başına kadar devam etmektedir. Nisan-Ekim arasındaki aylarda don olayı hiç görülmemektedir. En fazla don olayı Şubat ayında görülmektedir. (Tablo 2)

Tablo 2 Donlu Günler Sayısı ve Görülen Aylar

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
1992	11	14	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7
1993	7	12	2	-	-	-	-	-	-	-	3	-
1994	1	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	6
1995	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3

Kaynak : O.D.M.İ. Genel Mdrlg Verilerinden

Fatsa'da özellikle ilkbaharda meydana gelen don olayları bitkilerin vejetasyon devresinin başlangıcına tekabül ettiği için etkili olmakta ve bilhassa meyve ağaçlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

1.2.2. Yağışlar

Araştırma sahasında görülen yağışların yıl içindeki dağılışında gezici depresyonların yanısıra kara ve deniz arasındaki mevsimlik sıcaklık ve basınç Őartlarının değişmesinin sebep olduğu yerel yoğuşma Şartları da etkili olmaktadır. ¹ Ordu Meteoroloji İstasyonunun 16 yıllık (1980-1995) verilerine göre yıllık ortalama yağış miktarı 1029.1 mm'dir.

Tablo 3 Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort.	83.1	78.9	72.1	73.7	58.6	64.4	59.6	55.5	70.5	41.3	164.8	106.6	1029.1
Yağış (mm)													

Kaynak : O.D.M.İ. Genel Mdrlg Verilerinden

Araştırma sahamızın yıllık ortalama yağış miktarının aylara göre dağılımı incelendiğinde, en fazla yağış 164.8 mm ile Kasım ayında düşerken, en az yağışın ise, Ağustos (55.5 mm) ayında düştüğü görülmektedir.

¹ - Zaman. M. 1993. a.g.e .s.18

Yağışların mevsimlere göre dağılışı incelendiğinde her mevsimin yağışlı olduğu ancak en fazla yağışın sonbahar ve kışa rastladığı görülmektedir. (Tablo 4)

Tablo 4. Yağışların Mevsimlere Göre Dağılışı

Mevsimler	Yağış Miktarı (mm)	% 'si
Sonbahar	376.6	36.6
Kış	268.6	26.1
İlkbahar	204.4	19.9
Yaz	179.5	17.4
Toplam	1029.1	100.0

Kaynak : O.D.M.İ. Genel Müdürlüğü Verilerinden

Araştırma sahasında en çok yağış alan mevsim % 36.6 (376.6 mm) ile sonbahardır. Bu mevsimi % 26.1 (268.6 mm) ile kış ve % 19.9 (204.4 mm) ile ilkbahar mevsimi izlemektedir. Yaz ayı ise % 17.4 (179.5 mm) ile en az yağış düştüğü mevsimdir. (Tablo 4)

Araştırma sahasında sağanak yağışlar neticesinde birçok yerde sel ve heyelanlar meydana gelmektedir. Yağışın aşırı sağanak şeklindeki yağışlar neticesinde zemin suyu tamamen doymun hale gelmektedir. Aşırı doymun durumdaki zeminde topoğrafya eğimine bağlı olarak kütleli ve yer yer lokal kaymalar meydana gelmektedir. ¹

Fatsa'da nisbi nem miktarı oldukça fazladır. Nitekim yıllık ortalama nem miktarı % 73'dür. Aylara göre dağılışına bakıldığında % 78 ile Mayıs en yüksek nem miktarının görüldüğü ay iken Ocak ayı % 68.6 ile nemin en az olduğu aydır. (Tablo 5)

Tablo 5 Ortalama Nisbi Nem Miktarı (1980-1995)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
%	68.6	71.0	74.5	77.0	78.0	74.8	74.6	73.7	74.2	76.0	71.7	69.2	73

Kaynak : Ordu D.M.İ. Genel Müdürlüğü Verilerinden

¹ - Zaman. M. 1993. a.g.e. s. 21

Nem bakımından zengin olan Karadeniz kökenli hava kütleleri Doğu Karadenize doğru yükselerek sis bulutlarının oluşmasına neden olmaktadır. ¹ Bölgede hemen her mevsim sis görülmesine rağmen, ilkbahar sisin yoğunluğunun arttığı mevsimdir. Bunun sebebi kara ile deniz arasındaki sıcaklık farkından kaynaklanmaktadır. Bu mevsimde karalar denizlere oranla daha sıcaktır. Bilhassa bu devrede şartlar gerek denizden karalara doğru ilerleyen hava kütlelerinin geceleyin kara üzerinde soğuması neticesinde meydana gelen adveksiyonal - radyasyon sislerinin gerekse meltem sislerinin oluşmasına müsait görünmektedir. ²

Muayyen rasatlarda tesbit edilen diğer iklim verilerinin değerleri ise şu şekildedir. Senenin 50 günü açık, 172 günü bulutlu ve 132 günü kapalı geçmektedir. Kar yağışları fazla görülmez. Yağan karın yüksek yerlerde dahil olmak üzere yerde kalma müddetleri ortalama 1-15 gündür. Karla örtülü günler sayısı 9'dur. Uzun seneler içindeki en yüksek kar örtüsü Ocak ayında 72 cm olmuştur. Kirağılı günler 17 ve Orajlı günler sayısı 14'tür. (Tablo 6)

Tablo 6 Diğer İklim Verileri (1980-1995)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Karla Örtülü Gün Sayısı	1.8	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	88
Açıkgün Sayısı	3	3	4	4	4	8	6	6	7	7	4	4	60
Bulutlu Günler Sayısı	14	12	13	13	15	16	16	19	14	13	13	14	172
Orajlı Günler Sayısı	-	-	-	2	2	2	2	2	1	1	2	-	14
Kapalı Günler Sayısı	14	13	15	13	12	6	9	5	8	11	13	13	132
Kırağılı Günler Sayısı	4	4	3	-	-	-	-	-	-	-	2	4	17

Kaynak : O.D.M.İ. Genel Müdürlüğü Verilerinden

¹ - Atalay, İ. Tefik M. Yılmaz. Ö., 1985. a.g.e. s. 37

² - Erinç, S., 1984. a.g.e.. s. 352

2. FATSADA BALIKÇILIĞI ETKİLEYEN DOĞAL VE BEŞERİ FAKTÖRLER

2.1. Doğal Faktörler : Balıkçılık faaliyetleri büyük ölçüde çevresel faktörlerin etkisi altında kalmaktadır. Bu faktörler balıkçılığı sadece güvenlik açısından değil aynı zamanda ekonomik açıdan da etkilemektedir. Bazı yerlerde veya bölgelerde fazla balık bulunmasına rağmen kötü hava koşulları ve fiziki şartlar nedeniyle bu alanlar gerektiği gibi değerlendirilememektedir. Buna karşılık balık yönünden fakir olan bölgelerde ise fiziki şartlar ve hava koşulları daha elverişlidir. Böylece bu alanlarda ekonomik anlamda balıkçılık yapılabilmektedir.

Kıyı balıkçılığının yapıldığı araştırma sahamızda, su ürünleri avcılığını fiziki şartların dışında her hangi bir tehlike beklememektedir. Bu alanlarda balıkçılığı etkileyen fiziki şartlar ise; deniz suyu sıcaklığı, rüzgar ve sisler oluşturmaktadır.

2.1.1. Deniz Suyu Sıcaklığı

Araştırma sahamızda balıkçılığa etki eden faktörlerin başında deniz suyu sıcaklığı gelmektedir. Sahamızdaki balıkların büyük bir bölümünü göçmen balıkların oluşturduğu gözönünde tutulursa, deniz suyu sıcaklığının اهممىيىتى ortaya çıkmaktadır.

Karadenizde bütün sene yüzey ile derin tabakalar arasında sıcaklık farkı vardır. Yalnız bu fark sıcak ve soğuk mevsimlerde birbirine benzemez. Temmuz ve Ağustos aylarında Karadenizin orta kısımlarında yüzeyde sıcaklık 22 °C, 26 °C'yi bulabilir. Bu sıcaklık 50 m.'ye doğru 7.4 °C ile 7.9 °C'ye kadar düştükten sonra, derinliklere doğru sıcaklık yavaş yavaş artmaya başlar. Kışın durum bunun tam tersidir.

Şubat ve Martta yine denizin ortasında sıcaklık 7 °C ile 7.5 °C civarındadır. Bu sıcaklık 25 ile 50 m arasında 6.8 °C ile 7 °C'ye düştükten sonra derinliklere doğru sıcaklık yine artar. 100 m civarında 8.5 °C olan sıcaklık tedrici bir surette artarak 2000 m derinlikte 9.0 °C'yi bulur. ¹

Görülüyorki, Kışın Karadenizin sularında bariz bir sıcaklık değişimi vardır. Yani derinlere doğru gidildikçe sıcaklık azalacağı yerde

¹ - ARDEL. A 1953 - 54 a.g.m..s.30. İstanbul.

artmaktadır. Bunun sebebi ise üst yüzeyde bulunan Karadeniz sularının meydana getirdiği tabakanın altında, boğazlar vasıtası ile Akdenizin çok tuzlu ve sıcak sularının bir alt akıntı yoluyla Karadenize ulaşmasıdır. Su ürünleri yönünden ilk bakışta olumlu olsa bile, zararı daha fazladır. Dolayısıyla göçmen balıkların hareketleri büyük ölçüde deniz suyu sıcaklığının yüksek oluşu yerlere doğru olacaktır, çünkü balıklar sıcak sulardan hoşlanmaktadır. Bu durum karşısında deniz suyu sıcaklığına bağlı olarak Karadenizi seçen balıklar, kış mevsiminde sıcaklığın düşmesi nedeniyle Karadenizi terk ederler. Araştırma sahamızın deniz suyu sıcaklığıyla ilgili bilgileri ise şöyledir :

	Yıl	AYLAR												Yıllık
		Rasat Süresi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Ortalama Deniz Suyu Sıcaklığı (°C)	26	9.3	8.1	8.1	10.4	14.5	19.5	23.1	24.2	22.4	18.8	14.9	11.5	15.4
En Yüksek Deniz Suyu Sıcaklığı (°C)	26	12.7	10.6	12.0	14.4	21.7	24.2	26.7	26.4	25.6	23.1	19.6	15.0	26.7
En Düşük Deniz Suyu Sıcaklığı (°C)	26	6.0	5.0	4.7	6.1	8.9	13.6	18.7	21.5	19.2	14.2	10.4	8.5	4.7

ORDU, meteoroloji istasyonu verilerinden.

Tablodan da anlaşılacağı üzere deniz suyu sıcaklıklarının en fazla olduğu dönemler, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarına denk gelmektedir. En düşük sıcaklıklar ise Şubat ve Mart aylarına rastlamaktadır.

Burada deniz suyu sıcaklığı, buna bağlı olarak balıkların hareketi ve avlanma konuları ile ilgili hususlar gözardı edilemeyecek bir konuyu teşkil etmektedir. Balıkların hareketleri deniz suyu sıcaklığına bağlı olduğundan dolayı bu sıcaklık değerleri sürekli olarak ölçülmeli çeşitli yayın organları tarafından bildirilmeli ki, balıkçıların göçmen balıkların geçiş zamanlarını saptamaları ve böylece bilimsel olarak üretimin artmasını sağlamaları gerekmektedir.

2.1.2. Rüzgarlar

Fatsa'da balıkçılığı etkileyen bir diğer faktör ise rüzgarlardır. Bu rüzgarlardan bir kısmı balıkçılık için olumlu, bir kısmı ise olumsuzdur. Fatsa'da yıl içinde en fazla Batı, Güneybatı ve Güney yönlü rüzgarlar, yani Lodos ve Kible rüzgarları esmektedir. Bu rüzgarların balıkçılık için olumlu yönleri vardır. Lodos ve Kible estiği anlarda deniz daha sakin olmakta ve böylece balıkçıların denize açılmaları ve avlanmaları daha kolay olmaktadır. Bu olumlu yönlerin yanısıra olumsuz yönleride vardır. Bunların en önemlilerinden biri, su kütlelerinin kuzeyde birikmesine ve güneyde ise alçalmasına yol açmasıdır. Böylece yüzeyde az tuzlu olan ve bunun sonucunda da önemli balık kırımının meydana gelmesidir.¹

Aynı zamanda sadece tuzlu sular değil, derindeki H₂S'li tabakalarında yüzeye çıkmasına neden olmaktadır. Buna mukabil balıkçılığı olumsuz yönde etkileyen rüzgarlar Karayel, Yıldız ve Poyraz'dır. Bu rüzgarlar özellikle deneyimsiz avlanan balıkçılar için tehlikelidir. Karadenizi çevreleyen dağ sistemlerinde batıdan gelen hava akımlarının gelişi Tuna vadisinden olmaktadır. Doğuda ise gerek Kafkas dağları, gerek Kuzey Anadolu Dağları, hava akımları açısından önemli engeller teşkil etmekte ve böylece buralardan gelecek olan hava akımlarını engellemektedirler.¹

Araştırma sahamızda en fazla Güney ve Batı Güneybatı yönlü rüzgarların aylara göre esme sayıları ve ortalama hızları şu şekildedir.

	Yıl	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	YILLIK
S Rüzgarın esme say. top	24	272	231	197	144	146	199	244	291	308	291	256	315	2894
S Rüzgarın ortalama hızı (m/s)	24	2.4	2.2	1.9	1.7	1.5	1.6	1.8	1.9	1.9	1.9	2.0	2.3	1.9
WSW Rüzgarın esme sayıları topl.	24	288	216	214	157	179	217	250	231	222	221	271	289	2735
WSW Rüzgarın ort. hızı (m/sn)	24	1.9	2.0	1.7	1.6	1.5	1.7	1.8	1.9	1.8	1.7	1.9	2.2	1.8

¹ - Arınç, K. 1996-97 Türkiye Kıyı Bölgeleri Ders Notlarından . Erzurum.

¹ ÖSS ve ÖYS Hazırlık Kitabı Güven Dersaneleri Yayınları-İSTANBUL

⁰ SS ve ÖYS age. S.285. İSTANBUL

2.1.3. Sisler

Yoğuşmanın yere dokunan hava katmanlarından fazla olduğu zaman sis oluşur. Başka bir ifadeyle sis; bulutların yere inmiş halidir. Durgun kararlı hava kitlelerinin içindeki yoğuşmuş su taneciklerinin asılı olarak durduğu ortamdır. Onun için sis görüşü engeller. Genellikle ilkbahar ve sonbahar mevsiminde görülen sisler, sabahları havanın ısınması ile ortadan kalkar.⁰

Araştırma sahamızda sisin yoğun olduğu dönem Mart, Nisan ve Mayıs aylarına isabet etmektedir. (Tablo 7) Bunun için sis, balıkçılığın en tehlikeli düşmanı olarak kabul edilmektedir. Çünkü sisli havalarda görüş mesafesi çok az olduğu için denize açılmak ve avlanmak oldukça tehlikelidir. Buna bağlı olarak, böylesi sisli havalarda balıkçılıktaki avlanma tekniği de farklı olmaktadır. Sisli havalarda denizdeki aydınlık oldukça az olduğundan dolayı bazı balıkların sisli havalarda derine geçmemesi nedeniyle açık havaya nazaran deniz yüzeyine daha yakın bulunmaktadır.

Tablo 7. Ordu'da Aylık Ortalama Sisli Günler Sayısı

	AYLAR												Yıllık
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
Ortalama Sisli Günler Sayısı	0.9	1.1	3.6	5.5	3.7	0.5	0.1	0.0	0.2	0.2	0.3	0.5	16.6

Kaynak : O.D.M.İ. Genel Müdürlüğü Verilerinden

2.2. BEŞERİ VE EKONOMİK FAKTÖRLER

2.2.1. Nüfus ve Yerleşme Özellikleri

Fatsanın nüfusuna ait ayrıntılı, verileri daha çok Cumhuriyet Devrinde yapılan periyodik nüfus sayım sonuçlarından sağlamaktayız. Fatsa nüfus verilerini 1940 yılında yapılan 3. nüfus sayımından itibaren değerlendirecek olursak, bu dönemdeki toplam nüfus 35.262 kadardı. Bu nüfusun 32.693'ü köylerde, 2569'u şehirlerde yaşamaktaydı. 1945 yılında ise bu nüfus 7.287 kişi artarak toplam 39.980 kişiye ulaşmıştır. Bu nüfusun 37.215'i köy nüfusu, 2.765'i şehir nüfusunu oluşturuyordu. 1950 yılında ise 4.614 kişilik artışla toplam nüfus 44.594'e ulaşmıştır. Bu nüfusun da 41.224'ü köy nüfusu, 3.370'i ise şehir nüfusunu oluşturmaktaydı. 1955 yılı nüfus sayımlarında toplam nüfus 5.142'ye yükselmiştir. Bu nüfusun ise 45.981'i köylerde, 4.161'i şehirlerde yaşamaktaydı. 1960 yılında bu nüfus 19.057 kişi artarak 69.199'a ulaşmıştır. Bu nüfusun 62.358'i köy nüfusunu, 6841'i şehir nüfusunu oluşturmaktaydı. 1965 yılında yapılan nüfus sayımında toplam nüfus 80.976'ya ulaşmıştır. Bu nüfusunda 72.238'i köylerde, 9.738'i de şehirlerde yaşamaktaydı. 1970 yılı nüfus sayımlarına geldiğimizde, toplam nüfusun 93.330 olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla 12.354 kişilik nüfus artışı meydana gelmiştir. Bu nüfusun da 79.064'ü köylerde, 14.266'sı şehirde yaşamaktaydı. 1975 yılı nüfus sayımlarında toplam nüfus 103.505 kadar olmuştur. Bu nüfusun 83.747'si köylerde 19.758'i ise şehirde yaşamaktaydı. 1980 yılı nüfus sayımlarında ise bu nüfus 8.904 kişilik artışla 112.409'a yükselmiştir. Bu nüfusunda 90.004'ü köylerde, 22405'i şehirde yaşamaktaydı. 1980 yılından sonra ise köy nüfuslarında azalmalar meydana gelmiştir. 1985 yılında yapılan nüfus sayımlarında toplam nüfusun 118.143 olduğu tesbit edilmiştir. Yine bu nüfusunda 88.332'si köylerde, 29.811'i de şehirde yaşamaktaydı. 1990 sayım devresine girdiğimizde Fatsa şehir nüfusunun artış göstermesine karşılık, kırsal nüfusun her geçen yıl biraz daha azaldığı görülmektedir. Nitekim 1980 yılından itibaren köy nüfusu azalmaya başlamıştır. Dolayısıyla toplam nüfus miktarında da azalma kaydedilmiştir. 1990 yılında Fatsa'nın toplam nüfusu

84.789 kişiyle azalma göstermiştir. Köy nüfusu 55.322'ye gerlerken, şehir nüfusu 39.467'ye çıkmıştır. (Tablo 8)

Tablo 8 Fatsa'nın Genel Nüfus Sayım Sonuçları

YILLAR	ŞEHİR	KÖY
1940	2.590	32.693
1945	2.765	37.215
1950	3.370	41.224
1955	4.161	45.981
1960	6.841	62.358
1965	9.738	71.238
1970	14.266	79.064
1975	19.758	83.747
1980	22.405	90.004
1985	29.811	88.332
1990	39.467	55.322

Kaynak : D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarından

Araştırma bölgesinde tarım topraklarının sınırlı oluşuna karşılık, gittikçe artan nüfus, aynı miktarda topraktan giderek daha fazla insanın yararlanmasını zorunlu hale getirmiştir, bu ise insan-çevre ilişkilerinde olması gereken dengenin buzulmasına, kısaca bir kısım insanların geçim zorluklarıyla karşılaşmasına neden olmuştur. Gerçektende sosyo-ekonomik durum, nüfusun kalabalık olması, iş sahalarının azlığı, arazi ve kan davaları gibi nedenler yöredeki göç olaylarının görülmesinde önemli olan faktörlerdir. ¹

Araştırma sahamızdan, çok sayıda yurt dışına göçler olmuştur. Bunun temel nedeni ekonomik şartların yetersiz oluşundan, diğer bir ifadeyle geçim zorluklarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca uygun ücret koşulları, sosyal

¹ - Zaman. m. 1993. a.g.e. s.

güvenlik avantajları, çok kazanma, imaj gibi faktörlerde göç hareketinin artışında etkili olmaktadır.²

Yurt dışına yönelik göçlerde, Almanya ilk sırayı almaktadır. Bu ülkedeki iş gücü sayısı diğer ülkelerin toplamından daha fazladır. Söz konusu ülkeyi, Fransa, Hollanda, Avustralya, Belçika gibi Avrupa ülkeleri izlemektedir. Avrupa ülkelerinde çalışanlar ilk zamanlarda yalnız gittikleri halde, bazıları daha sonra ailelerini de götürmüşlerdir. Yine Avrupa ülkelerindeki işçilerimizden çoğu uzun yıllardan beri bu ülkelerde ikamet etmektedirler. Oysa S. Arabistan ve Libya gibi ülkelerde çalışanlar, Avrupa ülkelerindekilere nazaran bu ülkelerde, daha kısa sürelerde kalmaktadırlar. Ayrıca bu ülkelerde çalışma mevsiminin kısa oluşu, sosyal güvenlik şartları gibi nedenler, işçilerin ailelerini yanlarında götürmelerini engellemektedir.¹

Bölgedeki iç göçlerde, geçim kaynaklarının sınırlı oluşu, iş sahalarının azlığı, işsizliğin fazla olması, kısaca ekonomik kaynakların yetersizliği ile arazi anlaşmazlıkları gibi toplumsal olaylarında etkisi olmuştur. Ülke içine yönelik göçlerde, ayrıca büyük kentlerde yaşama arzusu, eğitim ve maddi durumu iyi olan ailelerin daha rahat yaşama şartlarına kavuşmak istemeleri de etkili olmaktadır.²

Ayrıca inşaat sezonun başladığı ilkbahar aylarında yol, konut ve benzeri inşaatlarda çalışmak üzere çeşitli illere gidenlerde mevsimlik göçlerin diğer bir şeklini oluşturmaktadır.³ Fındık hasat zamanında köylere olan kısa süreli göçlerde bu katagoriye dahil edilmektedir.

² - Doğanay, H. 1994. Türkiye Beşeri Coğrafyası. Gazi Büro Kitabevi. Ankara. s. 193

¹ - Zaman, M., 1993 a.g.e.s. 50

² - Ceylan, S., 1990. Göle İlçe Merkezinin Ekonomik Fonksiyonları. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum s. 39

³ - Zaman, M. ,1993 a.g.e., s. 23

YERLEŞME

Genel Bakış

Genel olarak incelendiğinde Fatsa'da köy yerleşmelerinin dağınık dokulu iken, şehirdeki yerleşmeler toplu bir özellik göstermektedir. Köy yerleşmeleri vadi boyunca, man-hallalleler şeklinde iken, şehir merkezlerinde ticaret, sanayi, yönetim ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait binaların bulunması sebebiyle mahallelerden farklı olarak toplu dokulu bir yerleşme özelliği göstermektedir.

Yerleşmelerin toplu doku gösterdiği diğer yerler ise yol boyunca kurulan mahalleler ve akarsu düzlükleridir. Bunun nedeni arazinin darlığı ve inşaatların hızla artmasıdır.

Yerleşmelerin dağılmasında doğal çevre faktörlerinin yanı sıra, beşeri faktörlerde etkili olmaktadır. Araştırma bölgemizde her mevsimin yağışlı ve yağışın mevsimlere nisbeten düzenli dağılmış olması nedeniyle belirli bir kurak devre bulunmamaktadır. Ayrıca, bölgede mahallelerin bulunduğu alanların engebeli bir topoğrafyaya sahip olmaları, eğimin fazla olmasına ve kısa mesafelerde yükseltinin artmasına yol açmaktadır. Bu da yerleşmelerin dağılmasında rol oynayan temel doğal çevre faktörlerinden biridir.¹Yine bölgenin akarsular tarafından fazlaca parçalanması, dağlık ve arızalı bir topoğrafya ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucunda'da ekilebilecek toprakların sınırlı ve birbirinden ayrı bulunması, dolayısıyla geçim kaynaklarının yetersizliği, yerleşme çekirdeklerinin dağılmasında etkili olmuştur. Doğu Karadeniz Bölümü'nün genelinde olduğu gibi yöremizde'de mahalle yerleşmeleri dar ve derin, yeryer ormanlarla örtülü dere ve ırmakların kollarının yamaçlarına dağılmış, yerleşilebilecek her düzlük ve ekilebilecek her toprak parçası üzerine meskenler inşa edilmiştir. Bu durum'da bölgemizde tarım arazilerinin küçük ve dağınık parsellerden oluşmasına neden olmuştur.

Yerleşmenin Tarihi Gelişimi

Tarihi ms. 1. yüzyıla kadar uzanan Fatsanın eski adı Fanize dir. Fanize Bolon'da oturan Pont Polemonyak bölgesi krallarından Polemon'un kızının

¹ Zaman, m. 1993. a.g.e. s.73

adıdır. Kral Polemon, kızı Fanize'ye Fatsa'nın burun kısmındaki yere bir şato yaptırmıştır. Fatsa'nın adı da buradan gelmektedir. Bu şatonun bulunduğu yerde şimdi denizcilik lisesi vardır.¹

Fatsa bölgesi 14. yüzyılda Hacıemiroğulları Beyliğinin egemenlik alanındaydı. Önemli bir liman konumunda olan Fatsa'nın bu özelliğini sonraki dönemlerde Ünye sürdürmüştür. 1876'da kaza merkezi olan Fatsa, 1921 yılında Ordu'ya bağlanmıştır. Evliya Çelebi "seyahatnamesi"nde Fatsa'nın Canik sancağına bağlı 300 evli, 1 hanlı 1 hamamlı, küçük çarşılı, bağlık ve bahçelik bir kasaba olduğundan bahseder.

Bugün ise Fatsa 283 km² yüzölçümüne sahip bir ilçedir. 94.789 nüfuslu ilçeye 9 belde, 61 köy ve 57 mahalle bağlıdır. Denizden yüksekliği 10 m olan Fatsa'nın kıyı ve akarsu çevreleri dışında büyük düzlükleri yoktur. Kentin doğusunda Bolaman, batısında ise Elekçi çayı vardır. Bu doğal sınırlar arasında kıyı şeridinin eni 500-1000 m arasında değişmektedir. Bu düzlükler yer yer dere vadilerine açılır. Bu yapı, Fatsa'nın oldukça geniş bir kentsel alana yayılmasına olanak vermiştir. Ticaret merkezi doğuda Reşadiye, batıda, Sakarya caddesi boyunca dükkanlar ve iş yerleriyle dışa doğru yayılır. Yerleşme alanlarının kıyıya paralel olarak yayıldığı Fatsa, çizgisel bir kent görünümündedir.

2.2.2. Ekonomik Faktörler

Araştırma sahamız olan Fatsa'nın Ekonomik yaşamı tarım ve balıkçılığa dayanmaktadır. Fındık önemli bir gelir kaynağıdır. Mısır üretimi de önemli gelir kaynakları arasında yer almaktadır. Fatsa'da son yıllarda seracılık, kültür mantarcılığı, besicilik, süt inççiliği ve tavukçuluk ta gelişme göstermektedir. Bütün bunların yanında Balıkçılık Fatsa'nın ekonomik yapısında önemli bir yer tutar. Ayrıca halıcılık ve arıcılık'da önemli bir ekonomik potansiyeldir.

Fatsa'da Fındık üretimi tarımsal ekonominin temelini oluşturmaktadır. 211.250 Da'lık alandafındık ziraati yapılmaktadır. Yıllara göre fındık üretimi ise şu şekildedir.

¹ Ordu İl Yıllığı 1973

Yıllar	1992	1993	1994	1995	1996
Ton	22.620	14.300	25.500	22.000	17.128

Kaynak : İlçe Tarım Müdürlüğü Verilerinden

Fındık üretiminde, Fatsa ve Ünye'nin, Trabzon, Giresun, Samsun, Zonguldak gibi illerin arasında önemli bir yeri vardır.

Araştırma sahamızda, kırsal alanla bağlantılı olarak sadece fındığa bağımlı kalınmış, ürün çeşitlendirilmesine gidilmiştir. Ancak son bir kaç yıl içinde bu eksiği gidermek amacıyla yörede yoğun bir çalışma temposuna girilmiş ve özellikle az toprak gerektiren faaliyet dallarına ağırlık verilmiştir. Bu çalışmaların ışığında; seracılık, kivi ve ceviz yetiştiriciliği, kültür mantarcılığı, iç sularda alabalık üretimi, süt besi sığırcılığı, koyunculuk, arıcılık, fındıkta verimliliğin artırılması gibi hiç el atılmayan konular ile kooperatifçilik, el sanatları konularında uzmanlarla beraber deneme, demonstrasyon vb. çalışmalar yapılmış, yöremize uygun bulunan ürünlerin çiftçilerimize yaygınlaştırılmasına hız verilmiştir.

Hayvancılık Fatsa ekonomisine önemli katkı sağlayan bir sektördür. Daha çok iç kesimlerde yaygın olan hayvancılık sığır, koyun ve kümes hayvanı yönünden yoğunlaşmıştır. Fatsa'da yurt dışından getirilen kültür ırkı damızlık süt sığırı ile kültür ırkı besi danası hayvancılığının gelişimine büyük katkı sağlanmıştır.

Deniz ürünleri sahil kesiminde önemli bir gelir kaynağıdır. 30 km uzunluğundaki Fatsa kıyılarında hamsi, istavrit, mezgıt ve diğer balık türleri halkın önemli bir geçim kaynağını oluşturmaktadır.

Arıcılık ise gittikçe gelişen ve yaygınlaşan önemli bir sektördür. Ordu ili genelinde ele aldığımızda bal üretimimiz ülke sıralamasında önde gelmektedir.

Ormanlık ve Fundalık alanlar Fatsa topraklarının yaklaşık % 20'sini oluşturmaktadır. Orman ürünlerinden yöre halkı her alanda yararlanmaktadır.

1995 yılı verilerine göre Fatsa'dan Fındık, kereste ve çeşitli hayvansal ürünlerin ihracatı yapılmış, Fatsa Gümrük Müdürlüğünden almış olduğumuz bilgiye göre 93 milyar TL mukabilinde döviz elde edilmiştir.

2.2.3. Ulaşım

Fatsa, bölgenin en önemli ulaşım eksenini olan, Karadeniz kıyı yolu üzerinde bulunmaktadır. Bu nedenle transit ticaret açısından önemli bir noktada bulunmaktadır. Fatsa, Ordu merkeze 53 Km'lik devlet karayoluyla bağlanmakta olup, ekonomik olarak etki alanında bulundurduğu, çevre ilçelere olan karayolu bağlantıları ise şu şekildedir;

Fatsa - Çamaş	20 Km
Fatsa - Çatalpınar	22 Km
Fatsa - Korgan	34 Km
Fatsa - Kumru	32 Km
Fatsa - Perşembe	38 Km

Dolayısıyla Fatsa toplam 146 Km'lik karayolu ağıyla çevre ilçelere ulaşabilmektedir.

283 km² olan Fatsa hudutları dahilinde 54 Km Devlet Karayolu mevcuttur. Halen, bu 54 Km'lik karayolunun 45 Km'lik kısmında, Ünye (Akçay-Bolaman (1) arasında, "Karayolları İyileştirme Projesi" adı altında yol yapımı faaliyetleri mevcuttur. Bu proje tamamlandığında, halen bir gidiş-geliş şeklinde olan karayolu, çift gidiş-gelişli, son derece modern bir karayolu halini alacaktır.

Fatsa ayrıca 45 km asfalt, 314 km stabilize, 99 km tesfiye, 123 km ham yol olmak üzere 581 km köy yoluna sahiptir. (Tablo 9)

Tablo: 9 Fatsa Köy Yolları (1.1.1996)

Asfalt	Stabilize	Tesfiye	Hamyol	Toplam Köy Yolu
45 Km	314 Km	99 Km	123 Km	581 Km

Kaynak : Ordu Köy Hizmetleri Müdürlüğü Envanter Bilgilerinden

Fatsa'da Devlet yollarının tamamı yaz ve kış trafiğe geçit vermektedir. Kar mücadelesinde sürekli açık tutulacak yolar sınıfındadır.

Fatsa'da Denizyoluyla yolucu taşımacılığı yapılmamaktadır, ancak merkez rihimdan ticari mal yüklemesi ve boşaltımı yapılmaktadır.

Araştırma sahamızda, yatırım programları dahilinde, Kosterlerin ve motorların yanaşmalarına daha fazla imkan sağlanması amacıyla "Fatsa iskelesinin uzatılması inşaati" 16 Aralık 1993 tarihinde ihale edilmiştir.

Mevcut iskelenin boyu 210 m olup, 30 m ilave edilmesiyle toplam 240 m boya ulaşacaktır.

Bu yatırım programının gerçekleşmesi sonucunda deniz taşımacılığından Fatsa halkı büyük ölçüde yararlanacaktır.

2.2.4. Balıkçıların Eğitim Düzeyi

Yapmış olduğumuz araştırmada, yasaların ihlali konusunda verilen cezaların pek caydırıcı olmadığı, aynı zamanda her balıkçıyı yerinde kontrol etmeninde pek mümkün olmadığını görmekteyiz. Bu durumda sorunun çözümü tamamıyla balıkçıların eğitim düzeyine bağlanmaktadır.

Bu konuyla ilgili yapmış olduğumuz görüşmelerde karşılaştığımız ve görüştüğümüz balıkçılardan yarımın çoğunun ilkokul mezunu olduğunu görmekteyiz. Durum böyle olmakla birlikte balıkçıların yapmış oldukları meslekle ilgili daha fazla bilgi edinmek için gayretli olmadıkları ve kendilerini bu konuda yeterli gördüklerini ifade etmektedirler. Balıkçılar bu mesleği babadede yadigarı olarak devam ettirmektedirler.

Balıkçılar avlanmada her türlü yanlış ve tehlikeli yöntemleri kullanmaktadırlar. Bütün bunları ekonomik nedenlerden dolayı yaptıklarını ifade etmektedirler. Her ne amaçla olursa olsun, böyle bilinçsizce avlanma birgün denizlerimizi balıksız bırakma gibi bir sorunla karşı karşıya bırakacaktır. Bu ve benzeri gibi durumları düzeltmek için, balıkçıların ekonomik durumlarını düzeltecek idâri ve mâli önlemlerin devlet tarafından alınması ve deniz bakanlığının bu konuya el atması gerekmektedir. Bunun yanısıra denizlerdeki balıklara zarar vermeyen, kolay ve verimli balık avlama yöntemlerinin balıkçılara öğretilmesi, bunun için de, balıkçılığın çok yoğun olduğu bir pilot bölge seçerek bu faaliyetler hızlandırılmalı ve kısa zamanda yaygınlaştırılmalıdır.

Bu konu ile ilgili balıkçılarla yapılan görüşmelerde dile getirilen sorunlar ve çözüm yollarını kısaca şöyle özetleyebiliriz.

Araştırma yapan bilim ve kuruluşların organizasyon eksikliği, araştırmalarda yapılan faaliyetlerin su ürünleri sektörünün gereksinimlerine göre planlanmış olması, bunun yanında diyalog eksikliğinin olması, araştırmalara temel oluşturabilecek istatistiklerin yeterli düzeyde olmaması, bu alanda orjinal bulgu ve sonuçları yansıtan makale ve benzeri gibi yayınların olmaması, su ürünleri konusunda eğitim görmüş uzman elaman, araştırma elamanı ve yardımcı kadro eksikliğinin yanısıra, su ürünleri eğitiminde

koordinasyon eksikliğinin olmasıdır. Bu sorunlara karşı alınabilecek tedbirler ise Şunlardır:

Su ürünleri meslek liselerinin sayılarının artırılması, su ürünleri yüksek okullarına alınacak öğrencilerin, su ürünleri meslek lisesi mezunları olmasına öncelik verilmesi. Bu konularda yazılmış olan makalelerin sâde anlaşılır bir biçimde yazılması ve alınacak tedbirlerin açıklanması gerekmektedir. Orjinal bulguları olan araştırmacıların toplantılara katılması, konferanslar verilmesi ve bildirimlerini sunmaları gerekir. Ayrıca balıkçıların her yönden bilinçlendirilmeleri, eğitim düzeylerinin artırılmasını sağlayıcı önlemlerin alınması, böylece sorunların bir bir ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

3. FATSADA BALIKÇILIK FAALİYETİ VE ORGANİZASYONU

Su ürünleri avcılığını, kıyı balıkçılığı ve kıyılardan daha uzaklarda "kıyı ötesi" balıkçılığı, olmak üzere iki çeşit olarak inceleyebiliriz. Kıyı ötesi balıkçılıkta denize daha çok açılma söz konusudur. Bunun için teknelerin modernizasyonu çok önemlidir. Araştırma sahamız olan Fatsa'da balıkçılık, balıkçıların kullanmış olduğu araç ve gereçlerin yeteri kadar modern olmaması nedeniyle genellikle kıyı balıkçılığına imkan sağlamıştır. Bu durum kıyı balıkçılığının, kıyı ötesi balıkçılıktan daha çok geliştiğini göstermektedir.

Kıyı balıkçılığında avlanan balıklar direkt olarak pazara sunulmaktadır. Pazarlama, balığın kıyıya getirildiği gün yapılmaktadır. Kıyı kesiminde balıkçılar genelde, serpme ve uzatma ağıları ile avlanmaktadırlar. Avlanama dönemi sonunda balıkçılar, yaptıkları işe göre elde edilen gelirden pay alırlar. Kazancın yaklaşık olarak % 60'ı tekne sahibine kalmaktadır.

3.1. Avlanan Balık Türleri

Karadeniz ve araştırma sahamız olan Fatsa'da balıklar hem göçer balıklar, hem de yerli balıklardan oluşurlar. Bunlardan göçer balıklar ise daha çok hamsi (Avlanan balığın % 70-80'i), Lüfer, Palamut, Torik, İstavrit ve Kılıç balıklarıdır. Sonbahara doğru suların soğuması ile Eylül'den itibaren Azak Denizi ve Karadeniz'in kuzey kıyı bölgelerinden güneye ve güneybatıya göçerler. Bunlardan hamsi sürüleri Batum-Sinop arasındaki Türkiye kıyılarında kalırlar ve bol bol avlanırlar.¹

Araştırma sahamızda avlanan balıklar içerisinde şunlar bulunmaktadır. Barbunya, Hamsi, İstavrit (Kraça), İstavrit (Karagöz), İzmarit, Kalkan, Kefal, Kırlangıç, Lüfer, Mezgit, Palamut, Tirsi, Torik, Zorgana olmak üzere 14 çeşit balık avlanabilmektedir. Bu balıklardan, Barbunya, Kalkan, Kırlangıç, Mezgit, dip balıklarını oluştururken, diğerleri ise pelojik (göçmen) balıklardır. Kefal ise yöresel bir balıktır. Karadeniz ve Fatsa'da avlanan balıkların başında hamsi gelmektedir. Hamsiden sonra ikinci sırayı istavrit almaktadır. Diğer balıklara oranla hamsinin, Fatsa'da bu kadar fazla avlanmasının ve tüketilmesinin sebebini ise şu şekilde açıklayabiliriz:

¹ - Doğanay, H., 1995. Türkiye Ekonomik Coğrafyası. Özeğitim yayınları İSTANBUL, s.246

Bilindiği gibi hamsi göçer bir balık türüdür. Bu nedenden dolayı, göçer hallerinde büyük gruplar halinde olduklarından, avlanmaları da bu fazlalıklarıyla orantılı olmaktadır. Fazla tüketilmesinin nedeni ise; yine fazla avlanmasına bağlıdır. Fazla avlandığı için maliyeti düşük olmakta, buna bağlı olarak halkın alım gücü de artmaktadır. Diğer balıkların bir çoğu çok az miktarda avlandığından halkın çoğunluğu bu balıkları tanımazlar. Araştırma sahamızda dip balıkların yaşaması için gerekli O₂ miktarının bulunduğu derinlik 100 ile 200 m'den aşağıya geçmez. Bu nedenle araştırma sahamızda Kalkan, Mezgit, Barbunya dışında ekonomik açıdan önemli dip balıkları bulunmamaktadır. Yörede en fazla tutulan hamsi hakkında kısaca şunları söyleyebiliriz:

Karadeniz halkının temel besinlerinden biri olan hamsi balığının yavrulama ve dağılma yeri Azak denezidir. Mevsimlik göç eden hamsi 15 Eylül'den sonra Kerç Boğazından çıkarak, ekim sonlarına doğru suları daha sıcak olan Karadenizin, doğu kıyılarını izleyerek Batum-Hopa-Trabzon kıyılarında görülmeye başlar. Ticari amaçlı olan bu av "İğrip" (Araştırma sahamızda Tırsi) adı verilen ve çok küçük gözenekli bir tür ağ ile yapılır. (İğrip, ileride de açıklayacağımız üzere, "Çevirme Ağları" grubuna girmektedir.) "İri cabuka ve ince cabuka" adı verilen iki türü vardır.

Akşama doğru başlayan hamsi avı, geceleri ışık yakılarak sabaha kadar sürer. Hamsi avı ile geçinen balıkçılar, Fatsa'da daha çok Bolaman ve Yalıköy'e yerleşmişlerdir. Nisan sonlarına doğru hamsi sürülerinin bir bölümü, İstanbul boğazı yoluyla Marmara'ya geçerek yumurtalarını bırakırlar. Diğer bölümü ise, geldikleri yolu izleyerek Azak denizine döner. Azak denizine giren hamsiler, burada yumurtalarını bıraktıktan sonra beslenmeye başlar.

Hamsi balığı, kıyı halkının yaşamına o derece girmiştir ki, Karadeniz bölgesinde hamsiden yararlanma konusunda oluşmuş, bir hamsi kültüründen bile söz edilebilir.

Hamsiden çok çeşitli yemekler yapılabildiği gibi bol avlandığı dönemlerde, kışın tüketilmek üzere, tuzlanıp tenekelere bastırılır.

3.2. Avlanma Dönemleri

Balık çeşitlerinin göç ve akımları bilimsel olarak iki nedenden dolayı olmaktadır. Bu nedenler, beslenme ve üreme gibi nedenlerdir. Balıkların beslenebilmeleri veya üreyebilmeleri için yeterli ortamı bulmaları lazımdır. Bu nedenden dolayı, yazın beslenmek için Karadenizi seçen balıklar sonbahardan kışa geçişte ise deniz suyunun sıcaklığının azalması nedeniyle boğazlar yoluyla bölgemizi terk ederler. Bu sırada boğazlarda özellikle İstanbul boğazında son derece fazla balık avlanmaktadır.

Balıkların gerek sularımıza gelişleri ve gerekse terk edişleri sırasında oldukça yoğun bir grup halinde olduğu dikkat çeker. Bu nedenle de balık avcılığı balıkların göçme zamanları olan Sonbahar, Kış ve İlkbaharda etkin bir şekilde yapılmaktadır.

Türkiye’de en fazla üretimi Karadenizde yapılan Hamsi’nin orjini Karadenizdir. Bu balık türü Ekim-Kasım arası dönemde Karadeniz’in doğu kıyılarını izleyerek Anadolu kıyılarına gelmekte ve kış hayatını, balıkçıların “Longoz” adını verdikleri denizaltı çukurluklarında geçirmektedirler. Bu tip çukurlara Fatsa, Ordu, Ünye ve Trabzon’da rastlanılmaktadır.¹

Fatsa’da avlanılan balığın en uygununu oluşturan hamsi avcılığı Kasım ayının ikinci yarısında başlamakta, Nisan’a kadar devam etmektedir. Bu ve bunun yanında avlanan balıkların, daha öncede geçiş dönemleri haricinde (Kış ayları) yapılan avcılığı, sürülerin dağınık olması nedeniyle pek ekonomik olmamaktadır. Yapılan gözlemler sonucu Fatsa’da hamsiden sonra yaygın olarak avlanan İstavrit’in kışlama yeri ise Marmara Gökçeada civarındır. Bu balıklar ilk baharda Karadenize gelirler ve Eylül-Mart ayları arası dönemde avlanmaktadırlar. Bunların dışında avlanan balıkların avlanma dönemleri ise şöyledir:

¹ - Demir, K. 1987.a.g.e. b.15. Trabzon

Palamut	15 Ekim - 15 Ağustos
Barbunya	15 Mart - 15 Temmuz
İzmarit	Mayıs - Haziran
Kalkan	Şubat - Mart
Kırlangıç	İlkbahar ve Sonbahar ayları
Lüfer	Sonbahar
Mezgit	Sonbahar, Kış ve İlkbahar
Tirsi	İlkbahar ve Sonbahar
Torik	İlkbahar ve Sonbahar
Kefal	Yöresel bir balıktır her dönem avlanır

Kaynak : 1995 Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 29 Numaralı Sirküler ANKARA

Balıkların yumurtalama zamanları, ilkbahar ortalarından sonbahar başlarına kadar devam etmektedir. Bu yumurtalama dönemleri nedeniyle balıkçıları avlama dönemlerinde tedirgin eden bir durum vardır; o da trol ile yapılan bir avlamadır. Trol etkin bir av aracıdır. Özel olarak yapılmış, motorlu kullanılan trol ağları, dipten sürüklenerek çekildiğinden dolayı balıkların yataklarını ve durumlarını bozmaktadır. Bu nedenden ötürü, bu avlanma tekniği fazla gelir getirir. Buna karşılık riski ve zararı fazla olan bir avlanma şeklidir. Dolayısıyla trol avcılığı 1 Mayıs'tan 1 Eylül'e kadar Devlet tarafından yasaklanmıştır. Trol avcılığının yasaklanmasının nedeni ise; balıkların çoğalmasına engel olduğu içindir.

Samsun ili, Çaltı burnundan, Gürcistan sınırına kadar olan kara sularımızda ve bu mesafe içerisinde 1 Mayıs'tan 1 Eylül'e kadar trol ile avlamak yasaktır.¹

Bu saha içerisinde yer alan Fatsa'da da bu dönemde trol ile avlanmak yasaktır. Ancak balıkçıların bu yasaklara uymadıkları, her türlü kanun ve

¹ - 1995 Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Gen.Müd. su Ürünleri avcılığını düzenleyen 29 Numaralı Sirküler . ANKARA

yasaya karşı, yasak olarak avlanma yaptıklarını bizzat kendileri söylemektedir. Bu durum balıkçılıkta verimin yıllara göre değişiklik göstermesine ve su ürünlerinin giderek azalmasına neden olmaktadır.

Bunların dışında çalışma sahamızda, avlanması tamamen yasak olan balık türleri ise şunlardır. Yunuslar, Foklar, Deniz alaları, Deniz kaplumbağaları, Banyo süngeri, Kırmızı mercanlar, Siyah mercanlar, Mersin balıkları (Huso-huso türünün 140 cm'den büyükleri hariç)'in iç sular dahil bütün sularımızda avlanmaları yasaktır.²

Araştırma sahamızda ise bu saydığımız cinslerden çok az miktarda, yani yok denecek kadar azdırlar.

² - 1995 Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Gen. Müd. a.g.e.s.8 ANKARA

3.3. AV ARAÇ VE GEREÇLERİ

Araştırma sahamız olan Fatsa'da balık avcılığı çeşitli yöntem ve tekniklerle yapılmaktadır. Ancak bunların hepsi ekonomik olarak tatmin edici değildir. Fakat, balık avcılığında kullanılan av araç ve gereçlerinin modernleşmesi, Fatsa balıkçılığını etkilemiştir. Böylece ekonomik olarak daha fazla kazanç sağlanmaktadır. Ancak ekonomik olarak daha fazla gelir elde edeyim derken, bilinçsizce balıkçılığa zarar da verilmektedir. Bu zararların neler olduğunu ilerde belirteceğiz. İlçe Tarım Müdürlüğünden edindiğimiz bilgiye göre Fatsa'da 0-12 m arasında 60 tekne, 5-11 m arasında 95 tekne bulunmaktadır. Türkiye'de 21 m'nin üzerinde 159 balıkçı teknesi bulunmaktadır. Fatsa'da bu teknelerden, boyu, 30-40 m arasında değişen 6 adet tekne bulunmaktadır. Bu çeşit büyük teknelerde 28-40 arası işçi çalıştırılmaktadır. Ayrıca araştırma sahamızda 18-30 m arasında, tutulan balıkları nakleden 9 tane tekne bulunmaktadır. Bu teknelerde 3 kişi görevli olarak bulunur.

Son yıllarda doğru gelişen teknolojiye bağlı olarak tüm balıkçı tekneleri, balık bulucu cihazlarla (Sonar cihazı), telsizlerle donatılmıştır. Bu durum balık avcılığında avlanmayı kolaylaştıran, daha fazla ürün elde etmeye yarayan bir teknik olarak kabul edilmektedir. Ancak bazı hassas balıkçıların belirttiği üzere, büyük gemilerde bulunan balık bulucu aletler, yani soner aletleri 3500 m'lik mesafeye elektirik şoku yapmaktadır, bu sebepten dolayıda balıklara zarar vermekte ve göç etmelerine neden olmaktadır.

Sonar'la balık avcılığına Japonya'da kısıtlama gelmesine karşın ülkemizde bu hususta muafiyet dahi verilmiştir. Bu cihazın vermiş olduğu zararlar açısından muhakkak kontrolünün yapılması gerekmektedir. Verdiği zararlara, Ukrayna, Romanya, Macaristan kıyılarında bulunan balıkların ülkemiz kıyılarında azalmış olması örnek olarak gösterilmektedir.

Yukarıda belirtildiği üzere, Fatsa'da Ekonomik anlamda balıkçılık genel olarak teknelerle yapılmaktadır. Teknelerle yapılan bu avcılıkta değişik yöntemler kullanılmaktadır. Bunların başlıcalarını şöyle açıklayabiliriz.

3.3.a. Çevirme Ağları: Fatsa'da en fazla kullanılan yöntem ve araç olarak çevirme ağlarını görmekteyiz. Bu ağlardan Fatsa'da 33 adet bulunmaktadır. Bunların 8 tanesini gırgır ağları oluşturmaktadır. Gırgır ağları daha çok modernize edilmiş teknelerde bulunmaktadır. Belirtmiş olduğumuz bu ağlar ve araçlarla genelde, hamsi, istavrit, tirsi, lüfer, kefal gibi balıklar avlanmaktadır. Bunun nedeni ise; bu balıkların diğerlerine oranla daha çok gruplar halinde olmaları ve daha fazla avlanmalarıdır.

3.3.b. Sürütme Ağları: Diğer bir ağ çeşidi ise sürütme ağlarıdır. Bu ağlarla avlanmanın balıklar ve balıkçılık açısından zararları vardır. Adı sıkça duyulan trol avcılığı da bu grupta yer almaktadır. Trol ile yapılan avlama, balıkların yuvalarını bozduğundan oldukça zararlıdır. Sürütme ağları da aynen trol ağları gibidir. Bunlarla avlanma yapıldığı sürece balıkların neslinin tükenmesi söz konusu olmaktadır. Bu zararlarına rağmen sürütme ağlarının sayısı 7 civarında olup bu ağlar içerisinde trol ağlarının sayısı 2'dir.

3.3.c. Dip Ağları: Diğer bir grup ise dip ağları diye adlandırılan ağlar oluşturulmaktadır. Bu ağlara aynı zamanda dip trol'uda denilmektedir. Bu ağlarla avlanmak normal trol ile avlanmaktan daha zararlıdır. Çünkü bu ağlar isminden de anlaşılacağı üzere, oldukça derine atılmaları ve derine ulaşabilmeleri için de ağır yapılmışlardır. Bu özelliklerinden dolayı da sürüklenmeleri esnasında son derece tahripkar olmaktadır. Bu ağlardan Fatsa'da 4 adet bulunmaktadır. Yine bu ağlarla, kefal, palamut, barbunya ve kalkan avcılığı yapılmaktadır.

3.3.d. Salma ya da Bırakma Ağları: Araştırma sahasında çevirme ağlarından sonra en yaygın ve en kolay olarak kullanılan ağ çeşididir. Bu ağlar balıkçıların belirlemiş oldukları yerlere salınmakta ve bu ağlar belli bir süre orada bekletilmektedir. Bu ağlarla daha çok istavrit, torik, kefal, tekir vb. gibi balıklar avlanmaktadır. Fatsa'da salma ağlarının yaygın olarak kullanılmasına rağmen bu ağların sayısı diğerlerine oranla daha azdır. Bu ağların az olmasının nedeni ağların belli bir süre bekletilmeleri ve bu zaman içerisinde kaybolma, çalınma gibi bir durumla karşı karşıya kalmalarıdır.

Bundan dolayı bu ağlarla av yapanların sayısı azdır. Az olan ağların kullanımları ise fazladır.

Bu araç ve yöntemlerin dışında da avlanma yapılmaktadır. Ancak bunlar genelde ilkel yöntemler olup, bunlarla avlananlar daha çok zevk amacı ile bu işi yapmaktadırlar. Bunlar arasında, kayık dediğimiz küçük tekneler olup, bu teknelerle denize açılma yapılır ve yine bu teknelerden olta ile avlanma yapılmaktadır.

3.4. BALIKÇI BARINAKLARI

Kötü hava koşullarında balıkçı teknelerinin korunabildiği yerlerdir. Barınaklara, çekek yerleri adı da verilmektedir. Karadeniz kıyıları Ege denizi kıyıları gibi fazla girintili çıkıntılı değildir. Bu durum Karadeniz kıyılarında balıkçı barınakları için bir dezavantaj olarak kabul edilmektedir. Karadeniz kıyılarında gerek balıkçı tekneleri, gerekse diğer gemilerin sığınabilecekleri uygun doğal limanlar yok denecek kadar azdır. Araştırma ahamızda da durum böyledir. Fatsa'da doğal barınak yoktur. Fatsa'daki balıkçı barınakları arasında en çok işleyen, Fatsa merkezde bulunan barınaktır. Karadenize akan akarsularının debisinin yüksek olması, taşımış oldukları malzemenin fazla olması nedeniyle deniz sığlaşmaktadır. Bu durumu Bolaman çayının ve şehrin batısında yer alan Elekçi ırmağının denize döküldüğü kıyılarda görmekteyiz. Akarsuların taşımış oldukları malzemeler barınaklara dolmakta derinlikleri ve genişlikleri azalmaktadır. Buna örnek olarak Bolaman balıkçı barınağını gösterebiliriz.

Fatsa'daki barınaklar çoğunlukla N'den gelen rüzgar ve dalgalar etkilemektedir. Dolayısıyla yapılan mendirekler bu yönde yapılmaktadır. Bu nedenle barınakların N yönleri kapalıdır. Barınaklarla ilgili gözardı edilmeyecek bir sorun ise soğuk hava depolarının yeterli olamamasıdır. Fatsa'da 1000 ton kapasiteli Etbalığın buzhanesi bulunmaktadır. Bunun gibi tesislerin yeterli bulunmaması, her mevsim halkın taze ve ucuz balık yememesine sebep olmaktadır. Bu gibi tesislerin yeterli olmamasının sebebidir, tutulan balıkların hemen, İstanbul, Ankara, gibi illere pazarlanması olarak gösterilmiştir.

Barınaklar içerisinde Fatsa Merkez balıkçı barınağı, en önemlisidir. Bu barınak küçük bir liman özelliği göstermektedir. Bu nedenle burada kereste ticareti gibi çeşitli ticari faaliyetlerde yapılmaktadır. Fatsa Merkez Barınağına ait bazı genel bilgiler ise şunlardır:

Fatsa belediyesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Kuruluş amacını, balıkçı teknelerinin barınması, bu teknelerin bakım onarım ve boya işlerinin yapılması, av araçlarının korunması bunun yanında kereste indirme ve

yükleme yapılması şeklinde özetleyebiliriz. Barınakta bulunan barakaların hepsinde elektrik mevcuttur. İrgat denilen, teknelerin karaya çekilmesini sağlayan ırgat donanımları mevcuttur. Barınakta, balıkçıların boş zamanlarını geçirdiği dernek kahvehanesi ve balıkçıların dinlenme yerleri bulunmaktadır. Barınakla ilgili teknik bilgiler ise şu şekildedir:

Esas mendireğin uzunluğu	600 m
Tali mendireğin uzunluğu	540 m
Sahil tahkimat şeridi	670 m
Toplam Rıhtım Uzunluğu	400 m
Liman su sathı	1245 Hektar
Dolgu ile denizden kazanılan saha	570 Hektar
Limanın toplam kara sahası	650 Hektar
Barınaktaki tekne sayısı	500 ad.
Günlük tekne takviye kapasitesi	120 ad.

Bu barınaktan başka Fatsa'da iki barınak daha vardır. Bunlardan, Bolamanda bulunan barınağın derinliği 3-4 m, ağız genişliği 40 m, Yalıköyde bulunan barınağın ise, derinliği 4-5 m arası olup, ağız genişliği 40 m kadardır.

3.5. FATSADA BALIKÇI KOOP. VE KREDİ DURUMU

3.5.1. Kredi Durumu

Balıkçılığı desteklemek ve daha iyi bir düzeye gelmesini sağlamak amacıyla krediler verilmektedir. Bu krediler balıkçılara, Tarım Orman ve Köyşleri Bakanlığı ve Ziraat Bankası tarafından verilmektedir. Bu krediler Fonksiyonları ve veriliş amaçları itibarıyla 4 gruba ayrılmaktadır.

3.5.1.a. Çevirme Kredisi

Su ürünlerinin avlanması ve yetiştirilmesi sırasında ihtiyaç duyulan akaryakıt, balık yemi, balık yumurtası gibi maddelerin sağlanması amacıyla açılan ve o yılın üretim gelirleriyle tahsil edilen kredilerdir. Bir yıl vadeli olup, % 20 faizlidir. En fazla alınan kredi budur. Tüm kredilerin % 29,5'ini oluşturmaktadır.

3.5.1.b. Pazarlama Kredisi

Avlanan su ürünlerinin pazarlanmak amacıyla, ürünün piyasada değer kazanana kadar saklanması ve pazar yerine gönderilmesi için kullandıkları kredilerdir. Ürünün satış durumuna göre vegelecek avlama ve üretim dönemini aşmayacak vade ile açılan % 30 faizli kredilerdir.

3.5.1.c. Donatma Kredileri

Balıkçıların ihtiyaç duydukları her türlü avlanma, üretme, yetiştirme araç ve gereçleri, 250 beygir gücüne kadar olan deniz motorları, 20 m kadar olan balıkçı tekneleri vb. gibi demirbaşların ve malzemelerin elde edilmesi için alınan kredilerdir. Bu krediler 5 yıl vadeli, % 30 faizlidir. 1991'de toplam kredilerin % 45.9'unu oluşturmaktadır.

3.5.1.d. Yapı ve Tesis Kredileri

Su ürünleri işletme binaları, açık deniz balıkçılığını amaçlayan 20 m'den büyük tekneler, 250 beygir gücünden daha fazla motorların temini için açılan % 20 faizli ve 20 yıl vadeli kredilerdir. Bunlara teşvik krediside denilmektedir. Bu kredi de çevirme kredisi gibi en fazla kullanılan kredidir. Tekne yada motor almak için maliyetin fazla olması dalayısıyla, vade süreleri uzun, faiz oranları ise düşüktür. Bu krediler daha çok T.C. Ziraat Bankası tarafından verilmektedir. Genel olarak diğer kredilerin faizi yüksek, vadesi

kısa olduğu için pek fazla kullanılmamaktadır. Ayrıca kredi almak için ipotek gösterme şartının aranması yanısıra, kredi zamanında ödenmediği takdirde artmakta ve birkaç kez katlanmaktadır. Bu nedenle balıkçıların bu kredileri almaları zorlanmaktadır. Nitekim T.C. Ziraat Bankası 1984 yılında balıkçılara Türkiye çapında 5 milyar lira tahsis etmiş, ancak bunun sadece 3 milyarı kullanılmıştır.

Kredi almak için teminat olarak verilen şunlardır:

- a) Müşterek borçluluk ve mütesessil kefalet
- b) Gayri menkul ipoteği (Tarla, ev, arsa, vb.)
- c) İş hayvanı, tarımsal araç-gereç makine ve ürün rehni
- d) Tahvil hisse senedi gibi taşınır değerlerin rehni
- e) Devlet kefaleti
- f) Tarımsal amaçlı, kooperatiflerin cüzdanlarındaki ortak senetlerin rehni

istenen bu şartları yerine getirmeyenler sözü edilen kredilerden isteselerde faydalanamıyorlar.

3.5.2. Balıkçı Kooperatifleri

Fatsa'da sadece 1 tane balıkçı kooperatifi bulunmaktadır. Bu kooperatifimiz de tam manasıyla görevini yerine getirememektedir.

Balıkçı kooperatiflerinin kuruluş amacı, balıkçıların elde ettikleri ürünleri en iyi şekilde değerlendirmek ve onların sosyal ve ekonomik sorunlarına çözüm yolları aramaktadır. Örneğin, başta tekne motorları olmak üzere çeşitli araç ve gereçler kooperatifler aracılığıyla daha ucuza alınabilmektedirler. Çünkü kooperatifin getirdiği araç ve gereçler gümrük vergisinden muafır. Kooperatiflerin daha öncede bahsettiğimiz gibi, Ziraat Bankasından aldıkları krediyi dağıtabilir veya bu kredi ile onların çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilecek tesisler yapabilir. Ayrıca, üyelerin çeşitli sorunlarını yetkililere iletmek, çözüm yolları üretmek, kooperatiflerin başlıca görevleri arasında yer almaktadır.

Ancak kooperatif yönetimini üstlenecek kişilerin belli bir eğitim ve öğretimi görmüş olmamaları, kooperatifin almış olduğu kredilerin farklı amaçlar için kullanılması, kooperatif yöneticilerinin almış olduğu bazı

kararlardan üyelerin pek haberinin olmaması, kooperatifleri denetleyecek bir kurum ve kuruluşun olmaması, kooperatifin yeterli hizmet vermesini engelleyen başlıca hususlardır.

Bütün bu sorunları aşabilmek ve kooperatifin amaçlarına uygun çalışma yapmasını sağlamak için üyelerin istekleri ve balıkçıların özellikle üzerinde durduğu tek konu, kooperatifleri denetleyen bir kuruluşun olması ve daha önemlisi bir denizcilik bakanlığının kurulmasıdır. Bunlar yapılırsa, her türlü problemin çözüleceğine inanılmaktadır.

3.6. FATSA'DA BALIK ÜRETİMİ, TÜKETİMİ VE PAZARLANMASI

3.6.1. Balık Üretimi

Türkiye genelinde yıllık balık üretimimize bakıldığında bunun % 80 ve biraz fazlasının Karadenizdeki avlanma bölgesinde elde edildiği görülür. Ayrıca tutulan balıkların % 80'i hamsi türünden olan balıklardır.

Karadenizde avlanan balıkların yüzdesinin bu kadar fazla olmasının nedeni ise, hamsi miktarının fazla oluşudur. Bazı yıllar hamsi sürüleri, Marmara denizine kadar ulaşırsada esas hamsi avlak bölgesi Sinop-Hopa arasındaki bölgedir.¹ Araştırma sahasımızda yapılan kıyı balıkçılığı sayesinde avlanan balıkların büyük bir bölümü, yaklaşık olarak % 60'ını göçmen balıklar oluşturmaktadır. Bu nedenle avlanan balıklarda yıllara göre oynamalar olmaktadır. Çünkü göçmen balıkların gelişi tamamiyle iklim etmenlerinden olan sıcaklığa bağlıdır. Böylece istedikleri ortamı bulamayan balıklar kıyılarımıza gelmemektedir. Dolayısıyla avlanan balık miktarı düşmektedir. Yapmış olduğumuz araştırmalara göre 1950 yılında 1.600 ton olan üretim 1991'de 9.000 ton, 1992'de 16.500 olan üretim, 1993 yılında 24.200 tona yükselmiştir. Bundan sonrada balık miktarı artışını devam ettirerek 1994 yılında 25.000 tona yükselmiştir. 1995 yılında ise 26.800 ton civarında seyretmiştir. Tutulan balık miktarındaki artışın ana sebebi ise 1980-85'li yıllardan sonra balıkçılıkta meydana gelen modernizasyon ve yasaklama faaliyetleridir. Ayrıca bilimsel olarak da balığın insan sağlığına olan yararları başta gelen nedenler arasındadır.

Bütün bunlara rağmen dikkat çekici bir artışın olmayışı sadece bu nedenlere bağlamak yanlış olur. Bu konuda önce şunu hatırlatmalıyız: Yurdumuzun bitkisel, hayvansal, karasal kaynakları çok zengin olup, nüfusumuz örneğin Japonya, İzlanda, Norveç gibi deniz, su ürünlerine bağlı değildir. Esas sebep budur.¹

Karadeniz ve Fatsa'da son yıllarda balık avcılığında artışın yerine artık azalmalar olmuştur. Bu azalmanın en önemli nedeni ise Karadenizin aşırı

¹ - Doğanay, H, 1995. a.g.e. s.448 İSTANBUL

¹ - Doğanay, H. 1995.a.g.e. s. 448 İSTANBUL

derecede kirlenmesidir. Bu kirlenme balıkçılığı tehdit eder hale gelmiştir. Eğer böyle devam ederse milli bir servet ve kaynak olan su ürünlerinin neslinin tükenmesine neden olacaktır. Bu konuya acil çözüm bulunması balıkçıların ve halkın en büyük isteğidir.

3.6.2. Balık Tüketimi

Balıkçılıkta önemli olan hususlardan biri de balığın tüketimidir. Çünkü elde edilen balıklar tüketilmezse bu defa avcılıkta duracaktır. Onun için balıkçılıkta önemli olan bir konudur.

Fatsa'da elde edilen balığın büyük bir bölümü, Ankara-İstanbul gibi büyük şehirlere pazarlanmaktadır. Bir kısmı ise iç piyasada tüketilmektedir. Tutulan balık miktarında artış olduğu dönemlerde ise dışa pazarlanan ve içte tüketilen bu balıkların haricindekiler, Et-Balık Kurumu momero ve pasifik balık unu fabrikalarında, balık unu haline getirilmektedir. Bir kısmı ise, Dardanel Ton'un balık fabrikalarına pazarlanmaktadır. Fatsa'da tutulan balık miktarına göre halkın balık tüketimi fazla değildir. Bunun başlıca nedenleri ise: Halkın ekonomik gücünün düşük olması ki balığın az olduğu dönemlerde fiyatlar aşırı derecede yükselmektedir. Genel olarak fiyatlar avlanma dönemlerinin başında ve sonunda yüksek olmaktadır. Bu da zaten gelir düzeyi düşük olan halkın, balık tüketimini oldukça azaltmaktadır. Bunun yanında yeterli soğutma tesislerinin bulunmaması, yıl boyunca taze ve ucuz balık yenmesini engellemekte, bundan olayıda fiyatlar artmaktadır.

Türkiye'de bölgeler arasında balık tüketimi farklılık göstermektedir. Karadeniz Bölgesinde kişi başına yaklaşık olarak 10-15 kg balık düşmektedir. Yaptığımız araştırmalara göre Fatsa'da elde edilen su ürünlerine karşılık kişi başına düşen balık oranı düşüktür. Kişi başına ancak 10-12 kg balık düştüğü saptanmıştır. Yine bu oranlarla birlikte, Karadeniz Bölgesi Türkiye'de en fazla balık tüketen bölge konumundadır.

3.6.3. Balığın Pazarlanması

Balıkçıların en büyük sorunlarından biride balığın pazarlanması olayıdır. Balıkçılar balıklarını kendileri pazarlayamadığından dolayı ekonomik seviyeleri olması gerekenden daha düşüktür. Yaptığımız çalışma sonucunda

Fatsa'da su ürünlerinin şu şekilde pazarlandığını görmekteyiz. Fatsadaki balıkçılar, büyük çapta balıkçılık yapan grup ve küçük çapta balıkçılık yapan grup olmak üzere başlıca iki tipte incelenebilir.

a) Büyük Çapta Balıkçılık

Bütün yıl boyunca balıkçılıkla uğraşan kişileri kapsamaktadır. Bunların büyük çoğunun geçimleri ve sosyol faaliyetleri tamamen balıkçılığa dayanmaktadır. Ancak bunun yanısıra Fatsa'da, fındık tüccarlığı yapan, dalayısıyla maddi durumları son derece iyi olan kişilerde büyük çapta balıkçılıkla uğraşmaktadır. Bu kişiler avladıkları balıkları toptancı komisyonlara satmaktadırlar. Dolayısıyla bu grubun balıklarını pazarlama olanakları daha rahat ve ekonomik olmaktadır. Bu balıkçıların tekneleri son derece modernize olmuş, her türlü teknik cihazla donatılmış, gemi içerisinde çalışanlar ise bu konuda tecrübeli olan kişilerdir.

b) Küçük Çapta Balıkçılık

Bu balıkçılık faaliyetinde yılın belirli ay ve mevsimlerinde avcılık yapılmaktadır. Diğer zamanlarda ise değişik işlerle meşgul olmaktadır. Genellikle fındık ziraatiyle meşgul olurlar. Ancak Fatsa'da bu tür balıkçılık yapan aile sayısı son derece azdır. Genellikle bu kişiler, balık mevsiminden sonra yine İstanbul'a, İzmir'e, Antalya'ya gemilerde çalışmaya gitmektedirler.

Fatsalı balıkçılar, tuttıkları balıkları çoğu zaman çevreye toptan ya da perakende olarak satmaktadırlar. Elde edilen ürünler deniz kenarında yöresel pazarlarda, meydanlarda tabla ve sergi üzerinde çeşitli mahallelerdeki küçük dükkanlarda satılmaktadırlar. Fatsalı balıkçıların en büyük dezavantajları, belediye tarafından yaptırılmış modern balık hallerinin olmasıdır. Bu da yöre balıkçılarını zor duruma düşürmektedir. Bu grup balıkçıların av ve araç teknikleri fazla modernize olmamış, ilkel yöntemler şeklindedir.

Fatsa'da su ürünlerinin pazarlanması genel olarak bir organizasyon şeklinde değilde daha çok ilkel yöntemler halindedir. Ürünü genelde komisyoncular pazarlamaktadır. Komisyoncular % 15 komisyon alması gerekirken bu oran % 40-50 arasında değişmektedir. Ziraat Bankasının vermiş olduğu krediyi alamayan balıkçılar, bu kredinin yerine komisyoncudan av

mevsiminden önce borç para almaktadır. Av mevsiminde ise, avlamış olduğu balığı ona vererek parayı ödeşir.

Bu sebepten dolayı balığın fiyatının tesbitinde balıkçının pek fazla bir etkisi olmamaktadır. Bu durum balıkçıların ekonomik olarak gelişmesini ve güçlenmesini engellemektedir. Fatsa'da balığın genel olarak pazarlanması konusunda karşılaşılan güçlükleri şöyle özetleyebiliriz.

Avlanan ürünlerin kontrol altında tutulması, muhafaza edileceği soğuk hava tesislerinin yetersizliği, pazarlama ile ilgili belli bir organizasyonun olmaması, bu konuda karşılaşılan sorunları çözecek, yol gösterecek resmi kanalların olmamasıda diğer bir sorunu oluşturmaktadır. Bunun dışında, şehrin ana caddeleri üzerinde ve lüks yerlerde, yani tüketicinin fazla olduğu yerlerde modern balıkçı dükkanının olmaması, bir balık halinin olmayışı önemli sorunlar arasındadır.

4. TATLI SU BALIKÇILIĞI

Yurdumuzda içsular su ürünleri avcılığı, deniz avcılığından çok daha sınırlı boyutlarda yapılmaktadır. Bu faaliyetin ana kaynakları, akarsuları doğal göller ve yapay baraj gölleri diye sıralanabilir.

Türkiye'nin; örneğin bir Amazon, Misisipi, Nil, Kongo vbg. büyük ve düzenli akarsular yoktur. Bu nedenle de, hatırlanacağı üzere, bir Tuna veya bir Volga ırmaklarında görülen ırmak balıkçılığı avcılığı, benzeri avlanma faaliyetleri yurdumuz için söz konusu değildir. Ama yine de, başta alabalık olmak üzere, amatörcede olsa, eskiden beri dere, çay ve ırmaklarımızda, az çok tatlı su balıkçılığı yapılabilir.¹

Araştırma sahamız olan Fatsa'da ırmak ve çaylarda bu faaliyet sürdürülür. Balaman Irmağı, Elekçi deresi gibi akarsuların denize döküldüğü yerlerde Kefal avcılığı yapılır. Fatsa'daki dere ve çaylar derin vadiler arasından bazen hızlı bazen etrafa yayılarak hafif bir meyille akarken bazı tatlı su balıklarının gelişmesi için elverişli bir durum meydana getirirler.

Akarsuların, yukarı bölgedeki kaynaklardan çıkarak 1200-1500 m yükseklikte akan kollarında veya ana yataklarında alabalıklara rastlanır. Bu akarsularda yaz devresinde geniş çapta alabalık avı yapılmaktadır.

Fatsada, tatlı su balık istihali önemli bir yer tutmasına rağmen, av sahaları, dağlık ve sahilden uzak bölgelerde olduğu için, halkın gıda olarak balık ihtiyacını sadece bir miktar karşılamaktadır.

Tatlı su balıkları arasında görülen mersin balığı, genel olarak akarsuların sahile yakın kesimlerinde havyarından istifade edilmek üzere avlanılmaktadır. Fakat, Fatsa'nın en makbul tatlı su balığı dağlık bölgelerde avlanan alabalıktır.

Ancak, her yıl Fatsa'da avlanan balık miktarı hakkında, sayısal bilgimiz yoktur. Avcılık, amatörce yapılmakta ve bu faaliyette bulunan aileler tarafından tüketilmektedir. Az çok, ırmak yakınlarındaki yerleşmelere de pazarlanmaktadır.

¹ - Doğanay. H. 1995. Türkiye Ekonomik Coğrafyası. s.251. İSTANBUL.

FATSADA KÜLTÜR BALIKÇILIĞI

Bu yetiştirme şekline, aguakültür balıkçılık da denir. Bu üretim; hem de iç bölgelerimizin akarsu boylarında, ya da, temiz kaynak suları sağlanabilen yerlerde yapılmaktadır.

Yetiştiricilik faaliyeti, bir çeşit balık yetiştirme çiftlikleri kurma ve yapay olarak burada balık yavru veya yumurtalarını çoğaltma tekniğine dayanır. Yapay baraj gölleri gibi büyükçe su rezerv alanları balıklandırılabilceği gibi, herhangi bir akarsu kenarı yakını, ya da suları gür bir kaynağın yakınında inşaa edilecek havuzlarda da bu faaliyet sürdürülebilir. Bu nedenle kültür balıkçılığına, havuzbalıkçılığı, denildiği de olur.

Deniz kıyılarında, özellikle koy ve körfezler içinde yapılan aguakültür yetiştiricilik ise, denizde madeni tel kafesler kurularak, veya yavru balıkların kaçamayacağı sıklıkta örülen demir kafeslerin, su kütlesi içinde indirilmesi esasına dayanır.¹

Araştırma sahamız olan Fatsa da, denize konulan kafeslerle yapılan aguakültür yetiştiricilik yapılamamaktadır. Çünkü, bu tür yetiştiriciliğin yapılacağı kıyılar koy ve körfezler şeklinde olmalıdır. Yani kıyıda dalga sıklığının fazla olmaması gerekmektedir. Bu nedenle 35 km uzunluğundaki Fatsa kıyılarında dalganın fazla yapılması sebebiyle kafeste balıkçılık faaliyeti yapılamamaktadır. Bu tür faaliyet için en uygun kıyı, perşembe kıyılarıdır. Bu tür yetiştiricilikte perşembe kıyılarında yapılmaktadır.

Yaptığımız araştırmalara göre Fatsa da 5 tane, balık yetiştiriciliğinin yapıldığı havuz bulunmaktadır. Bunların birtanesi 20 ton kapasiteli ve kuruluş tarihi 1992'dir. Bir diğeri 5 ton kapasiteli ve 1996 yılında kurulmuş, 3 tanesi de 3'er ton kapasiteli ve ikisi 1997'de diğeri ise 1992'de kurulan havuzlardır.

Aguakültür balıkçılık üretimleri, 1986'dan başlanarak istatistiklerimizde yer almaktadır. Çünkü, bu konudaki girişim ve yatırımlar, ancak 1975-1980 devresinde az çok önem kazanmaya başlamıştır.²

¹ Doğanay. H. 1995. A.g.e. S.253. İSTANBUL

² Doğanay. H. 1995. A.g.e. S.253. İSTANBUL

Havuz balıkçılığıyla meşgul olan yetiştiricilerle yapmış olduğumuz görüşmelerden elde ettiğimiz bilgiye göre, havuzlarda yetiştirilen alabalıklar büyüdüleri zaman somon balığı olarak adlandırılmakta ve bu noktadan sonra ise denizde yetiştirilmeye devam edilmektedir. Bu balığın anavatanın İskandinavya olduğu, çabuk geliştiği için de bu balığın yetiştiriliciliğinin yapıldığını söylemektedirler. Neden, havuzlarda yerli alabalık yetiştiriciliği sorulduğunda ise bu balıkların yetiştiriciliğinin yapılması için gerekli olan yemin bulunmadığı belirtilmektedir.

Araştırma sahamız olan Fatsa'da, havuz balıkçılığıyla uğraşanların aynı zamanda fındık tarımıyla da uğraştıkları anlaşılmıştır. Ancak geçimini sadece havuz balıkçılığından sağlayan, 2 aile tesbit edilmiştir.

Fatsa'da üretilen balıklar Samsun'a pazarlanmakla birlikte çoğunluk itibariyle, iç piyasada tüketimi yapılmaktadır.

BAŞLICA SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Fatsa'da balıkçılık babadan oğula kalan ve hiç bir ilerleme kaydetmeden devam eden bir meslektir. Ancak son yıllarda geliştirilmiş olan araç ve gereçlerinin sayesinde, yeni yöntemlerin kullanılması sayesinde bir gelişme gözlenmektedir. Fakat bu gelişmeler balıkçılıkla ilgili sorunları çözümlenmiş değildir. Bu sorunları ana hatlarıyla şöyle sıralayabiliriz.

Karadeniz kıyılarının ve bunun içinde bulunan çalışma sahasının kıyılarının az girintili, çıkıntılı olması, doğal barınakların az olması, balıkçıların güvenle barınabileceği çekek yerlerinin yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. Buna rağmen yapılan bu barınakların yetersiz olduğu görülmektedir. Üretim giderleri içerisinde en fazla yer alan akaryakıt fiyatlarının yüksek olması, indirimli olmaması bir dezavantajdır. Balıkçıların kredi almakta karşılaştıkları sorunların teminat olara gayrimenkul istenmesi, bu nedenle de üretimi engellemesi söz konusudur. Balıkçıların herhangi bir sosyal güvenceden yoksun olması, değişik hava koşulları altında çalışmalarını nedeniyle avlanmaya çıkabilmeleri için şartların uygun olup olmadığını kendi ilkel yöntemleriyle tesbit etmektedirler. Soğuk hava depolarının, üretime oranla az olması kapasitelerinin yetersiz olması diğer bir sorunu teşkil etmektedir. Üretim fazla olduğu zamanlar insan gıdası olarak tüketilemeyen balıkların gerektiği şekilde değerlendirilmemesi, bunun için gerekli tesislerin yetersiz olduğunu görmekteyiz. Fatsa'da balık unu ve balık yağı tesislerinin az olması, diğer değerlendirme, salamura, kurutma, konserve v.b. yöntemlerinin olmaması, fazla balığın ziyan olmasına neden olmaktadır. Balığın pazarlanmasında, fiyat sisteminin bozuk olması, balık fiyatının birkaç kez katlanarak tüketicinin eline geçmesi, pazarlamayı engellemektedir. Buna mukabil pazarlamasında asıl tüketici sınıfının bulunduğu yerlerde gerekli olan tesis ve binaların bulunmaması v.b. gibi sorunlardan müteşekkildir.

Fatsa'daki balıkçılıkla ilgili olan bu genel sorunları, diğer balıkçılık bölgelerinden ayırmak mümkün değildir. Sorunlar hemen hemen aynı olmaktadır. Bunun nedeni ise, Türkiye'de balıkçılık faaliyetlerinin tam oturmamış olması, sanayi ve teknolojinin çok geç gelişmeye başlamasıdır.

Bunun da en önemli sebebi Denizcilik Bakanlığının çok geç kurulmasından kaynaklanmaktadır.

Balıkçı barınakları yeterli düzeye getirilmeli, balıkçılara rahat ve güvenli bir çalışma imkanı sağlanmalıdır. Bu da üretimi olumlu yönde etkileyecektir. Akaryakıt fiyatlarının indirimli olarak balıkçılara verilmesi, bunun sayesinde de avlanmanın daha fazla olmasını sağlamak, balıkçıların, kredi alabilmeleri için istenen teminat olarak av araç ve gereçlerinin teminat kabul edilmesi gayrimenkul aranmaması, faiz oranlarının düşürülüp, vadenin uzatılmasıdır. Böylece balıkçıların mali konudaki gereksinimlerini sağlayabilmek için kredi almalarını kolaylaştırmak gerekmektedir. Balıkçıların geleceğinin garanti altına alınması, gerekli olan sigorta sistemlerinden yararlanmalarını sağlamak, balıkçıların denize açılabilmelerini sağlayacak hava koşullarının uygun olup olmadığını ilkel yöntemlerle belirtmektense, balıkçılar ile meteoroloji istasyonu arasında bir bağlantının sağlanması, böylece balıkçıları bilgilendirmek, onların avlanmalarına yardımcı olmak gerekmektedir.

Balık erken bozulan bir ürün olduğu için, korunmasında çok titiz davranılmalıdır. Gerek avlandığında ve sonrasında buzla korunması ve böylece uzun süre taze kalmasını sağlamak gerekmektedir. Buz fiyatlarının belediyenin denetimi altında olması, balık fiyatının belediyelere belirlenmesi, buzhanelerin çoğaltılıp, kapasitelerinin artırılması sağlanmalıdır. Gerekli olan işleme fabrikalarının çoğaltılması, ürünün ziyanının önlenmesi ve yan ürünlerin çoğaltılmasına gidilmesi kaçınılmaz bir olaydır. Balığın pazarlanmasında uygulanan fiyat sisteminin düzenli hale getirilmesi, balıkçıların mağdur olmamasını sağlamak, ayrıca üretimde büyük bir paya sahip olan hamsi ve istavrite taban fiyatı uygulaması yapılması daha uygun olacaktır. Kooperatiflerin daha güvenilir hale getirilmesi, amaçlarına göre hizmet vermemelerinin sağlanması, yapılacak olan çözüm yollarının ve önerilerinin sadece bir kaçını oluşturmaktadır. Bunların dışında yapılması gereken ve önerilmesi gereken daha bir çok konu vardır. Ancak şimdilik bunlar yapılırsa, diğerlerinde kendiliğinden düzeleceği kanaatindeyiz.

SONUÇ

Ülkemiz gıda açısından kendine yetecek derecede su ürünleri potansiyeline sahiptir. Buna rağmen halkımızın bu kaynaktan yeterli derecede yararlandığını söylemek mümkün değildir. Bunun değişik nedenleri vardır. Bu nedenlerin başında, halkımızın su ürünlerine bağlı kalmadığı, değişik bitkisel ve hayvansal ürünlerle beslendiği gelmektedir. Ayrıca balıkçılık faaliyetinin yeterince organize edilmiş olmaması ve buna bağlı olarak göze çarpmaktadır. Su ürünleri bakımından en zengin denizimiz Karadeniz olmasına rağmen, bu denize kıyısı olan ülkeler gibi bu kaynaktan yararlanmaktayız. Bunun da, doğal ve beşeri nedenleri vardır. Karadeniz'in Türkiye kıyılarındaki kıta sahanlığı dardır. Bu bizim için doğal bir olumsuzluktur. Balıkçılık faaliyetinin gelişmemiş olması, balıkçılığa fazla önem verilmemesi gibi unsurlarda beşeri nedenler arasında yer almaktadır.

Araştırma sahası olan bu alanda yer aldığından dolayı sorunlar genel olarak aynıdır. Fatsa nüfusunun büyük bir bölümü (% 26-27) bu faaliyetle uğraşmasına karşılık günümüz Türkiye'sine göre balıkçılık gelişmemiştir. Fatsa'da son yıllara kadar balıkçılık tam anlamıyla, gelişen teknolojiye uzak, yeniliklere kapalı bir faaliyet olarak yapılmaktaydı. Ancak son 4-5 yıldan bu yana balıkçı teknelerinin modernize edilmesi, güç ve boylarının artırılması, telsiz, radar ve balık bulucu aletlerin kullanılmaya başlanması üretimi ve üründen yararlanmayı artırmıştır.

Fatsa'daki balık üretiminde meydana gelen dalgalanmalar burda avlanan balıkların göçmen balıklar olması, balık üretimi hakkında farklı bilgiler verilmesi ve balıkçı avladığı balığın miktarını gizlemesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü balıkçı avlamış olduğu balık miktarı doğrultusunda belirli bir vergi vermek zorundadır. Bu vergiyi vermemek için gerçek miktarı gizlemek durumundadırlar. Fatsa'da balıkçılıkla ilgili doğal sorunlar arasında en etkili olan, doğal barınakların az olması ve iklim şartlarına bağlı olarak balıkçıların fazla zarar görmeleri, teknelerinin zaman zaman tahrip olması başta gelmektedir.

Fatsa'da aslında balıkçılığa etki eden en önemli sorun; Karadeniz'in kirlenmesi olayıdır. Bu kirlenmenin ana kaynağı Tuna yolu ve Kuzey kıyılarıdır. Ancak buna göre ve bölgelerdeki kirlenmelerde eklenince, kirlenme büyük boyutlara ulaşmakta ve gelecekte balıkçılığın en büyük düşmanı olacağı yapılan gözlemlerle ortaya çıkmaktadır. Bu kirlenmeyi önleyici gerek milletlerarası ve gerekse bölgeler arası bir birlik sağlanmalıdır.

Fatsa'da balıkçılığın gelişmesini olumlu yönde etkileyen en önemli unsur ulaşımıdır. Bu ulaşım sayesinde balıkçılar avladıkları balıkları rahatlıkla tüketim merkezlerine ve yöresel pazarlara sunma imkanı bulmuşlardır. Bu olumlu yönere ve büyük bir potansiyele sahip olan Fatsa'da yatırım noksanlıkları, teknik bilgi yetersizliği, ve teknolojik gelişmenin yaygınlaştırılması sağlanırsa balıkçılık faaliyeti daha üst düzeylere gelme imkanı bulacaktır.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

1. ARDEL, A., 1953-54
"Karadeniz idolojisi" İst. Üniv. Coğr. Enst. der. ,Cilt:2, Sayı, 5-6,
İSTANBUL
2. ARDEL, A., 1963,
Samsun Hopa arasındaki kıyı bölgesinde Coğrafi müşahadeler, İst.
Üniv. Coğ. enst. Derg. Cilt:7, sayı: 13
3. ARINÇ, K., 1996-97 "Türkiye Kıyı Bölgeleri Ders Notları Atatürk Üniv. Fen-
Edeb. Coğ. Böl. ERZRUM
4. ATALAY, İ. TEFİK, M, - YILMAZ, Ö., 1985
Kuzeydoğu Anadolu'nun Ekosistemleri, O.A.E.Y Tekn. Böl. Ser.
No:114, ANKARA
5. CEYLAN ,S., 1990,
Göle İlçe Merkezinin Ekonomik Fonksiyonları, Atatürk Üniv. Sosyal
Bilimler Enst. (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi ERZURUM
6. DOĞANAY, H., 1994,
Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitabevi, ANKARA
7. DOĞANAY, H, 1995
Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Özegörüm Yayınları İSTANBUL
8. ERİNÇ, S., 1984,
Klimatoloji ve Metodları, İst. Üniv. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enst.
Yay, No:2 , İSTANBUL
9. İLHAN, E., 1976,
Türkiye Jeolojisi Odtü. Müh. Yay. No: 51, ANKARA
10. KODAY. Z. 1995 Hopa İlçesinin Coğrafyası Yayınlanmamış Doktora Tezi
Atatürk Üniv.Kütüphanesi. Erzurum
11. ZAMAN, M., 1993,
Tonya, İlçe Merkezinin, Coğrafya etüdü, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler
Enst. Coğ. Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, ERZURUM.
12. ÖSS ve ÖYS Hazırlık Kitabı, Güven Dersaneleri, Yay. İstanbul

13. 1955, Tarım ve Köy işleri Bakanlığı, Koruma Kontrol Genel Müd. Su Ürünleri Avcılığı Düzenleyen 29 Numaralı Sirküler ANKARA
14. 1955, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müd. ANKARA

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
1. Ordu Meteoroloji İstasyonuna ait sıcaklık değerleri	8
2. Donlu günler sayısı ve görülen aylar.	9
3. Ortalama yağış miktarının aylara göre dağılımı	9
4. Yağışların mevsimlere göre dağılışı	10
5. Ortalama nisbi nem miktarı	10
6. Diğer iklim verileri	11
7. Ordu'da aylık ortalama sisli günler sayısı	15
8. Fatsa'nın genel nüfus sayım sonuçları	17
9. Fatsa Köy yolları	22

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

1. Yalıköy balıkçı barınağından genel görünüm
2. Yalıköy balıklı barınağındaki balıkçı dinlenme yerleri
3. Fatsa rıhtımından görünüm
4. Yalıköy balıkçı barınağından görünüm
5. Perşembe'deki Somon balığı yetiştirme kafeslerinden görünüm
6. Alabalık yetiştirme tesislerinden görünüm
7. Balık avına hazırlanan balıkçılar
8. Tekne tamiri yapılan barakalar
9. Bolaman balıkçı barınağının ağız kısmından görünüş
10. Bolaman balıkçı barınağından görünüm
11. Av dönüşü balıkçılardan görünüm
12. Ava çıkmaya hazır bir tekneden görünüm

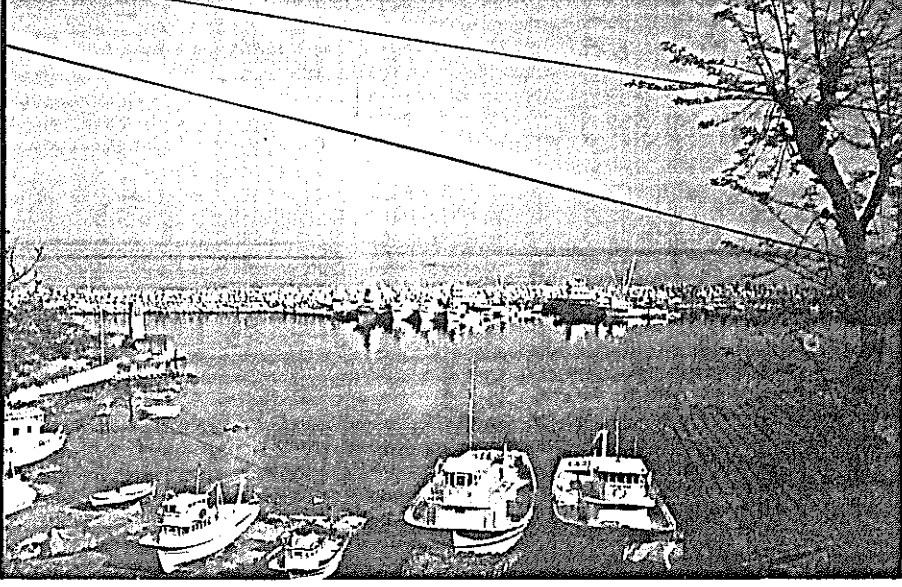

Foto 1: Yalıköy Balıkçı Barınağından Genel Görünüş

Foto 2: Yalıköy Balıkçı Barınağındaki Balıkçı Dinlenme Yeri

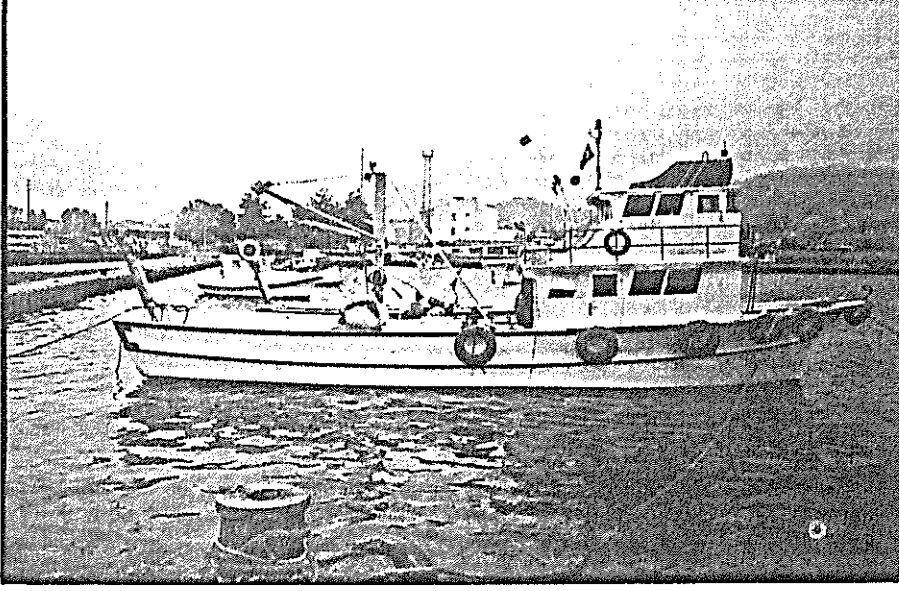

Foto 3: Fatsa Rihtimından Görünüş

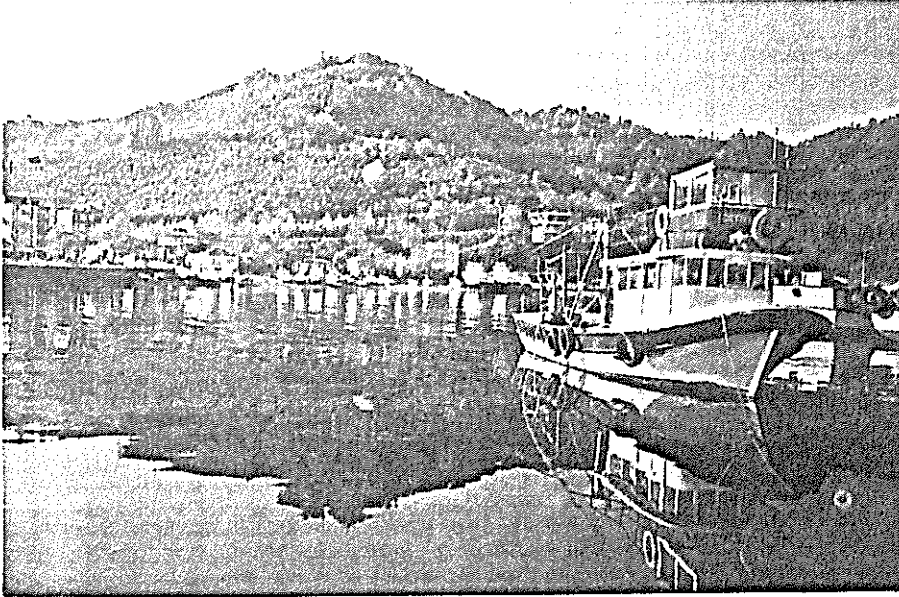

Foto 4: Yalıköy Balıkçı Barınağından Görünüş

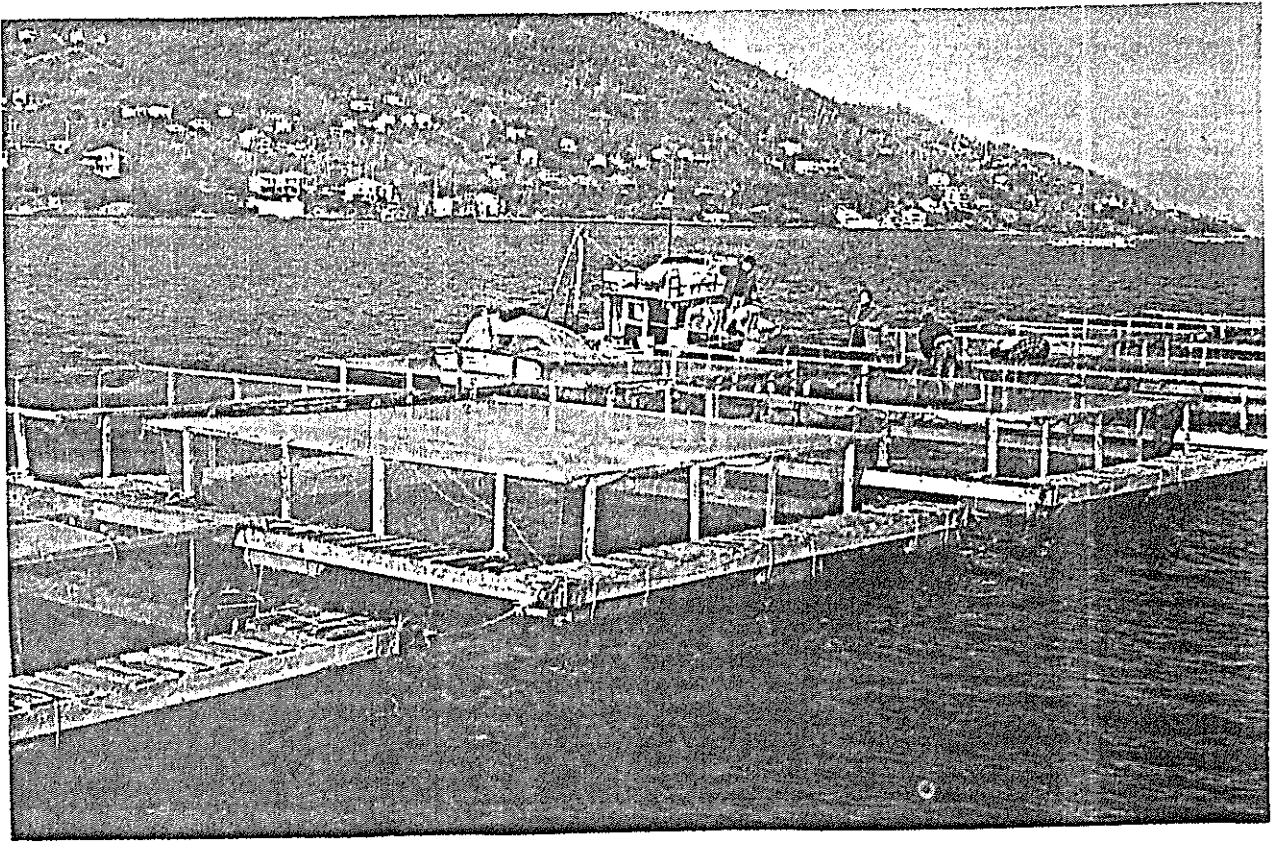

Foto 5: Perşembe'deki Somon Balığı Yetiştirme Kafeslerinden Görünüm

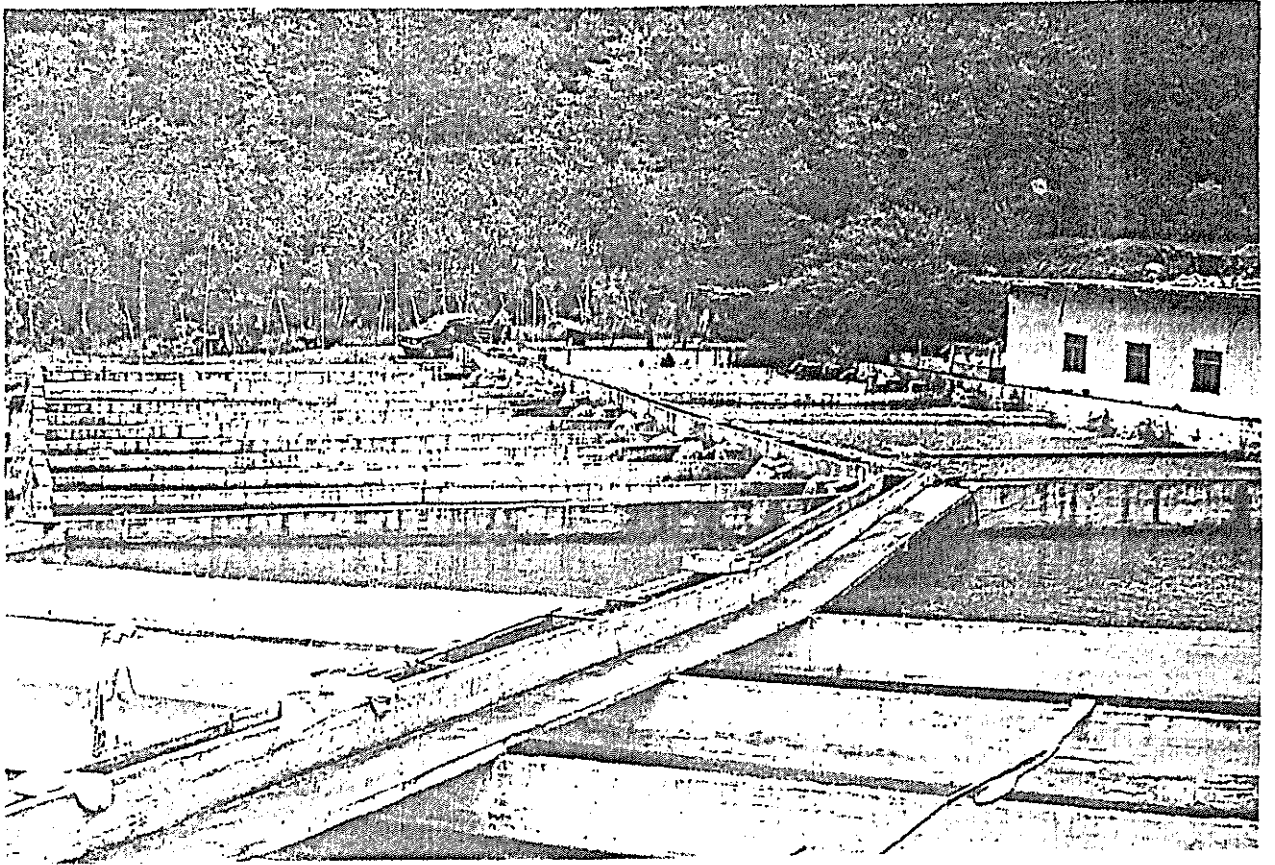

Foto 6: Alabalık Yetiştirme Tesisinden Görünüş

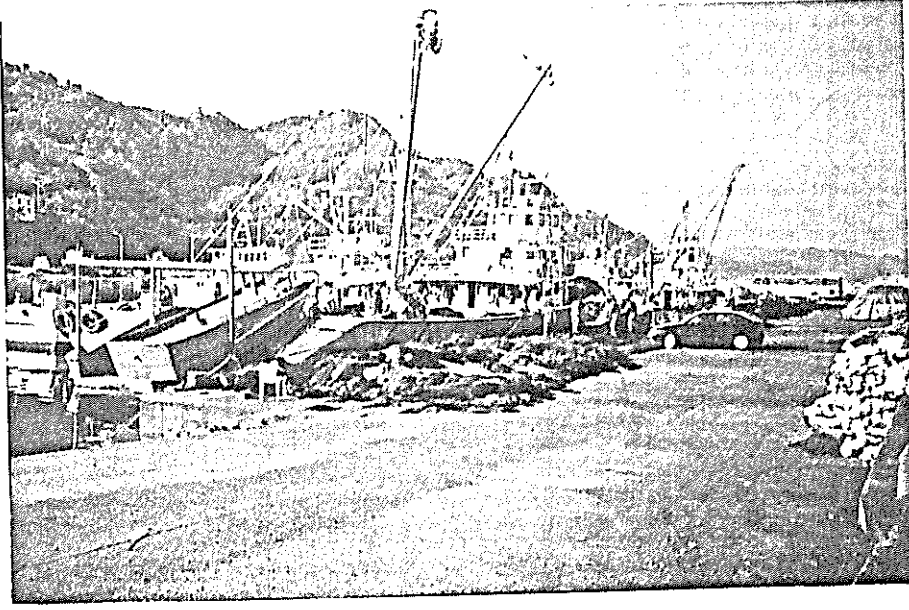

Foto 7: Balık Avına Hazırlanan Balıkçılar

Foto 8: Tekne Tamiri Yapılan Barakalar

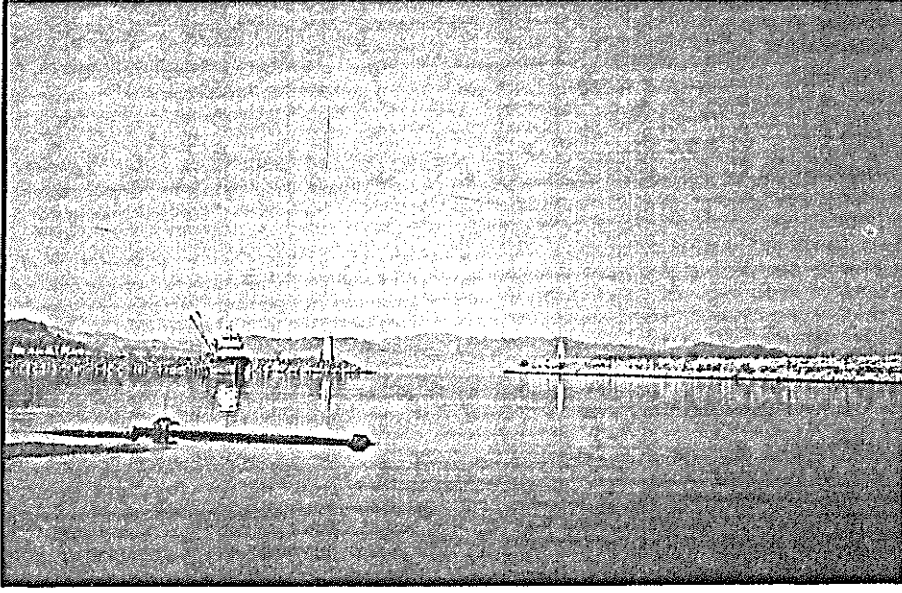

Foto 9: Bolaman Balıkçı Barınağının Ağız Kısmından Bir Görünüm

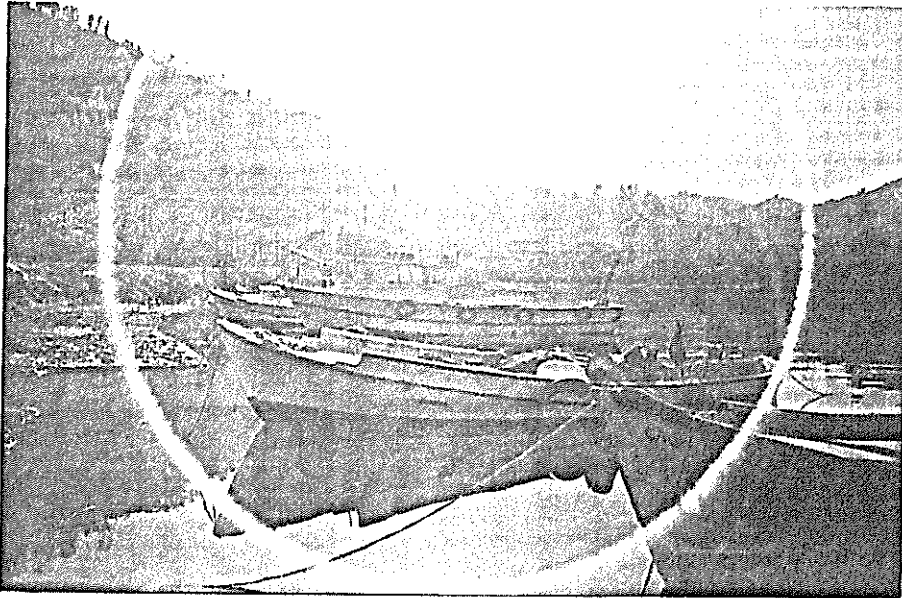

Foto 10: Bolaman Balıkçı Barınağından Görünüş

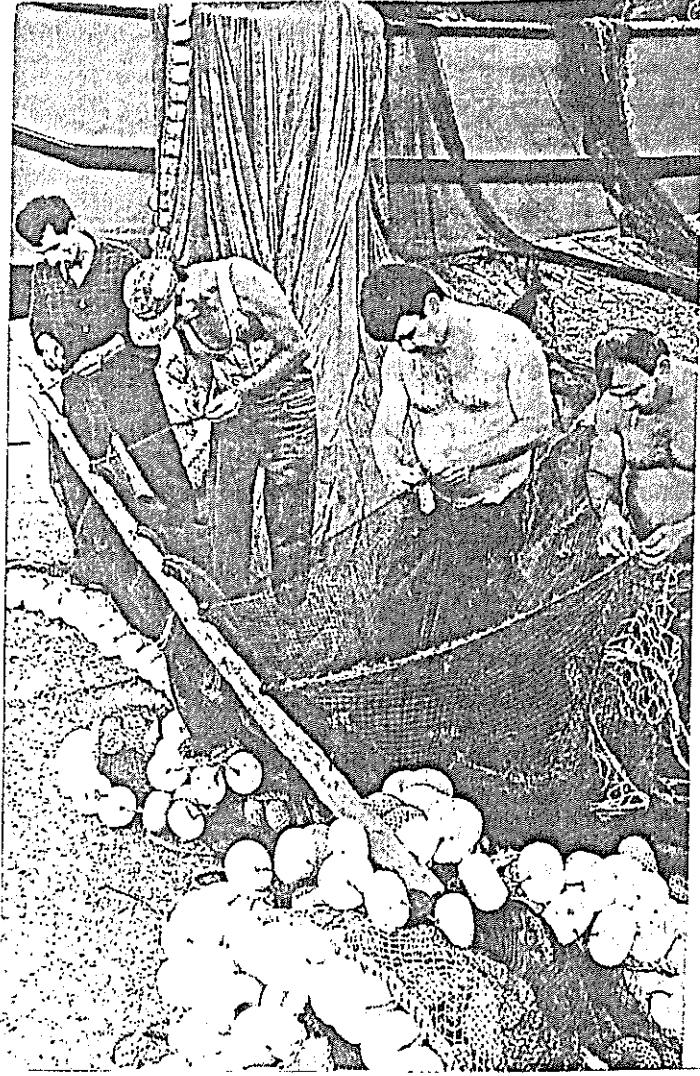

Foto 11: Av Dönüşü
Balıkçılardan Görünüş

Foto 12: Ava Çıkmaya Hazır
Bir Tekneden Görünüş

